

MISKOLC ZENEI ÉLETE A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT (III. BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY)

†VARGÁNÉ ZALÁN IRÉN

VI. A kamarazene-élet: A kamarazene a szimfónia mellett a zenei műfajok legelső sorában foglal helyet és a közfelfogás szerint kizárólag a magasabb zenei műveltséggel bíró közönség szellemi kincse. Helyzete nem volt mindig ilyen előkelő. A 17. század folyamán hol canzona, hol szonáta volt a hangszeres együttesre szánt művek neve, a résztvevők száma 3–8 személyig terjedt. A világi kompozíciók előadása a 17. és 18. században általában kis, bennfentes körökre szorítkozott és e kor szinte beláthatatlan zeneirodalma csaknem egészen a házi zenélés területéhez tartozik. Hivatásos és műkedvelő zenész akkortájt távolról sem különült el annyira, mint napjainkban és a zenei élet megnyilatkozásában együttesen vett részt. Az egyik – a hivatásos zenész – nagyobb szakértelmet, a műkedvelő több lelkesedést hozott magával a német Collégium Musicumokba, az olasz Akadémiákra, és az angol Consortsokba.

A 19. század első felében kialakult nyilvános hangversenyélet a zeneművek terjesztése és a közönség szellemi nevelése tekintetében feltétlen korszakalkotó, de éket vert a hivatásos muzsikussal és a lelkes műkedvelő közé, a házi zenét pedig sajnálatosan elsorvasztotta. Az ősi trió szonátából 2 évszázadon át fejlődő alakulatok: a trió, a kvartett, a különböző összetételű fúvóegyüttesek, valamint a szvit rokon műfajai: a divertimentó, a szerenád így kerülnek családias otthonukból – a hangversenyterembe, az egyetemesebb, nyilvánosabb, de hűvösebb légkörbe.

Hazánkban a városok polgárságának klasszikus zene iránti igényéről a XVIII. sz. végéig alig lehet beszélni. Egy néhány főúri ház zenekara, néhány egyházi és templomi zenekar nem jelentette ugyanis a polgárság igényét. Inkább a külföldről jött színházi zenészek személyes szórakozásaként indult meg a házi zene gyakorlata és javarészt a német ajkú műveltségű családok otthonában.

Ezzel tulajdonképpen elérkeztünk a miskolci kamarazene élet kiinduló pontjához és annak megértéséhez is, milyen talajból nőtt ki ez a szép, szinte a múlt századból itt maradt zenei gyakorlat. A múlt század 60-as éveiben megindult tőkés nagyipar egyik legfontosabb bázisa a Miskolc melletti Diósgyőr-Vasgyár lett. 1868-ban állami tőkével megkezdődött a régi Fazola-féle kohó helyett egy nagy vasgyár építése, amely 1890-ben a magyarországi gyárak között termelése folytán az első helyet foglalta el és csaknem 5000 munkást foglalkoztatott. A vasgyárban dolgozó munkások között főleg csehek, morvák, stájerok, cipcerok, németek dolgoztak, akik magukkal hozták ízlésüket, tudásukat, szokásaikat. És ebben nem egyszer a zene szeretete is ott volt, sőt a zene művelése, azért lehetett már a múlt század utolsó évtizedének elején egy 70 évig fennálló zenekart létrehozni – és amelyről már eddig is sokat szóltunk, mint a miskolci zenei élet állandó és

mindig biztos segítőjéről. A zenekar zenészeinek neve sok mindenre magyarázatot ad: Stöhr, Peck, Juza, Schöpfl, Ländendorfer, Vancsó, Reiter. Ami pedig a német ajkú és műveltségű családok otthonában való muzsikálásra utal az is kitűnik a nevekből. Alländer Henrik, Hermann Lajos, Hnilicska családok házi muzsikálása a század első évtizedében és még a másodikban is Pazár, dr. Venetiáner a Felvidékről idekerült orvos családnál, később a magyar eredetű családoknál Patakiéknál, a zeneiskola igazgató Lányiéknál gyakori volt a házi muzsikálás, amiben már a zeneiskolának is nagy szerepe volt.

A Vasgyárban az idegenből idekerülő családok között a zenélés olyan természetes volt, mint a levegő. Vasárnap délutánonként „Klemenik bácsiék”-nál – aki szinte prototípusa volt a zenét szerető munkásnak – ländlereket, polkákat, valcereket táncoltak és aki nem akart a „komoly” zenével megismerkedni, nála tanult citerázni, mandolinozni, gitározni. S ez az ösztönös zeneszeretet az egyébként zeneileg nem túl igényes darabocskák között ilyenekhez is eljuttatta Klemenik bácsi zenekarát: Mozart: Don Juan menuett, Schumann: Von fremden Ländern und Menschen, sőt a korban divatos potpurri alakjában Beethoven: Prometheus nyitány, Weber: Bűvös vadászából egyes részletek, Haydn: Koburg indulója és Schubert: Hársfa c. dala.

A kicsit hosszú, de talán nem felesleges kitérő után jutottunk el a kamarazenélés miskolci múltjához. Az eddigiekből is kiderülhetett, hogy miután a Vasgyári Zenekar alapítása korábbi mint a zeneiskola megalapítása, továbbá a kamarazenéléshez, és annak műveléséhez meglehetősen tudás kívánatos, – a gyökereit a vasgyári zenekarnál kell keresnünk és ott meg is találjuk.

A század elején a Vasgyári Zenekarban hangszerüket megfelelő gyakorlattal kezelő munkások muzsikáltak, akiket a Gyár vezetősége mindig szívesen látott – és ezekre a jól muzsikáló munkásokra vagy kisebb beosztású hivatalnokokra a zene iránt érdeklődő magasabb beosztású, maguk is zenét művelő műszaki vezetők hamar rátaláltak. Az első nyomok 1907-08-ból vannak, akkor alapították a Vasgyárban az első vonósnégyest. Tagjai társadalmi állása igen különböző volt. Ez csak azért érdemel külön említést, mert egyébként a társadalmi válaszfalak elég merevek voltak és meglehetősen távolság választotta el az egyes foglalkozású embereket egymástól. Az első Vasgyári Vonósnégyes tagjai: Puky-Havasi-Bencze-Klima. Puky László mérnök játszott a első hegedű szólamot, akinek rokonságában volt Puky Endre, a megyei főispán., maga is kitűnő hegedűs és kamarazenesz. A második hegedű szólamát Havasi – előző nevén Reiter József, a zenekar karmestere, egyébként kis beosztású vasgyári hivatalnok. Bencze Rezső mérnök brácsázott, és Klima Mihály csellózott. Klima volt a múlt század utolsó évtizedének végén a zeneiskola elődjeként létezett miskolci „Zeneakadémia” vezetője 7 tanárral és 200 növendékkel, de nyugtalan természete nem győzte a kötöttségeket, sem a hivatali tekintélyt és ez idő tájt a Vasgyárban tanított zenét. Később innen is elvitte, elsodorta balsorsa. Ez a vonósnégyes 1908-ban már nem valami kis művecskével, hanem a világhírű Schubert: d-moll vonósnégyessel, – a halál és a lány – címen ismerttel szerepelt a Gyermekvédő Ligára rendezett hangversenyen, műsorukon szerepelt még Smetana: e-moll vonósnégyese. Szereplésükről szép sorok jelentek meg a miskolci sajtóban.¹

A kamarazene társaságoknál nem ritka, hogy a tagok időközben változnak. Ennél a társaságnál is így volt. Klima Mihály helyét csakhamar Csermák Rajmund foglalta el,

1. Ellenzék 1908. II. 16.

Havasi időközben bekövetkezett halála miatt pedig az ő helyét Gobbi Jenő. Gobbi Jenő magas műszaki bosztása mellett, mint már a nevével eddig is sokat találkoztunk lelkes és élénk szerepet játszott Miskolc zenei életében. Gobbi Jenő muzsikos családból „ütött ki.” Édesapja Gobbi Alajos a Nemzeti Zenede nem kis hírű igazgatója, aki feltehetően tehetséges fiát muzsikusnak szánta, és aki ha „hivatalosan” nem – szíve szerint és tehetsége folytán mégis szívében muzsikus volt. Csermák Rajmund helyére nemsokára a zenekar új karmestere, a kitűnő zenei képzettségű, sokoldalú Senger Gusztáv került. Ebben az összeállításban: Puky–Gobbi–Bencze–Senger többfelé szerepeltek az országban, sőt a fővárosban is. Játékukról megmaradt szép sorok: „A Dvorzsák vonósnégyest játszották előkelő felfogással, fegyelmezett összejátékkal, magas színvonalú előadásban.”²

A század első évtizedében Miskolc egyre városiasabbá válik. Csatornázzák, villamosítják, megépül a Gázgyár. A Városhoz kerül Pazár István mérnök, akinek a „Zenedei Szakbizottságban” végzett tevékenységével már megismerkedtünk. Később a város Vízműigazgatója. Sok nyugati országot bejárt, több nyelven beszélő széles kultúrájú ember volt. A zenét nagyon szerette, ő maga is több hangszeren játszott, orgonán, csellón, családjában gyakori volt a kamarazene. Házi muzsikálásukról naplót vezettek, amely nagyon magas fokú és intenzív kamarazenélésre vall. Gyakran megfordultak házukban mindazok, akik a miskolci zeneéletben szerepet játszottak. Természetesen a vasgyári vonósnégyes tagjai is. És éppen a vasgyáriak sikerei érlelték meg Pazár Istvánban, Gobbi Jenőben, Bencze Rezsőben azt az elhatározást, hogy a kamarazene művelésére és ápolására, sőt terjesztésére egyesületet alapítsanak. Ez a kor az egyesületek alapításának divatját élte. Kidolgozták az Alapszabályokat, és miután tekintélyes számú érdeklődő támogatta az elképzelést – 1911. dec. 5-én már a Miskolc-Diósgyőr Vasgyári Kamarazene Egyesület alakuló közgyűléséről találhatunk hírt.³ Elnökké Pazár Istvánt, alelnökké Puky Lászlót, és Szent Gály Gyulát, a zeneiskola akkori igazgatóját, választmányi tagokká Palesch Bélát, Fridecki Józsefet, Gobbi Jenőt, Szebenyi Józsefet, a jőnevű vasgyári énektanítót és karnagyot, Bencze Rezsőt, Loschdorfer Nándort a zeneiskola hegedűtanárát és Widder Sándort választották meg. Hivatalos kérelemmel fordultak a belügyminiszterhez, amelyben megindokolták, hogy a zeneművészet legmagasabb fokát művelő és a társadalom kultúráját emelő egyesülést szándékoznak létrehozni. Hivatkoznak arra, hogy ügyüket Miskolc thj város és a Diósgyőr-Vasgyár zenekedvelő közönsége támogatja.⁴

Budapest után Miskolc volt az egyetlen vidéki város, ahol a kamarazenélésre egyesület alakult. Célkitűzésüket komolyan vették, az Alapszabályban –, amelynek sajnos ma már csak a töredékei találhatók, – kifejtették az egyesület célját, működését, vagyoni és jövedelmi alapjait. Zenés összejövetelek tartását határozták el, „hogy ezáltal a városi és környékbeli zeneértőknek alkalmat nyújtsanak a kamarazene megértésére, intenzív művelésére. Célul tűzték ki a kamarazenével rokon zenei ágazatokkal kapcsolatos szakkérdések megbeszélését, zenei szaklapok járatását, szakkönyvek beszerzését.” Gondoskodtak az egyesület anyagi alapjáról is. Az egyesület jövedelmét a tagsági díjak, a házi estélyek és nyilvános hangversenyek jövedelme és az esetleges adományok képezték. A működő tagok tagsági kötelezettsége 3 évről szólt, tagsági díjul évi 8 korona, a pártoló

2. „Egyetértés” c. napilap 1913. IV. 17.

3. „Ellenzék” c. napilap 1911. XII. 15.

4. B.-A.-Z. m.-i Lt. MV. Lt. Közigazg. iktató 42131/1912.

tagok évi 5 koronát fizettek. Tiszteletbeli tag lehetett az, akit a választmány erre előterjesztett. A felterjesztett Alapszabályt a BM jóváhagyta.⁵

Működésük fénykorában 1911 és 1913 között 42 alkalommal tartottak összejövetelt. Működésükről nyomtatott jelentést is adtak ki, amely a játszott műveket, a tagok névsorát tartalmazta és esztétikai tanulmányokat, sőt a működésük nem is enyhe kritikai elemzését. A jelentésből idézzük a tagok névsorát: Alexy Olexán, Bencze Rezső, Bodnár Gyula, Bródy Lajosné, Dunchel Károly, Ferenczy Károly, Ferenczy Károlyné, Frey Ottó, Frideczki József, Gobbi Jenő, Gobbi Jenőné, Halász Henrikné dr, Hegedűs Miklós, Hercz Jenő, Hercz Jenőné, Kuzmann Károly, Kuzmann Károlyné, Krausz György, Kun Bertalané, Lasz gallner Ágost, özv. Lányi Lajosné, László Ervin, László Adolfné, Nagy Ferenc, Neményi Ödön, Papp Kázmérné, Palesch Béla, Pazár István, Pazár Istvánné, Puky László, Puky Lászlóné, Ribiczey József, Ribiczey Józsefné, Radó Sándor, Szent-Gály Gyula, Szent-Gály Gyuláné, Tábornszky Ferdinánd, Tábornszky Ferdinándné, Tribauer Károly, Ungár Mária, Widder Sándor, Widder Sándorné.⁶ A névsorból kideríthetően a város kulturális életében másutt is szerepet játszó személyek találhatók. Zene-tanárok, jónevű kereskedő gépgyáros, vasgyári mérnökök, középiskolai tanárok.

Összejöveteleiket alkalmas helyiség hiányában a városháza kis tanácstermében tartották, rendszerint este fél 8-kor. A korabeli sajtó nem egyszer hírt ad arról, mikor jöttek össze. Az összejövetelek nem voltak zártkörűek, bárki – akit a tagok „bevezettek” – megjelenhetett. Szereplők nevével természetesen nem találkozhatunk, hiszen éppen az volt az egyesület nagyszerűsége, hogy bárki bármikor leülhetett a kottaállvány mellé. Ezért a hirdások csak arról szólnak, milyen mű kerül majd műsorra. Mai szóhasználattal igen színvonalas klubnak nevezhetnők ezt a társulást. A tagoktól, a működő tagoktól nem kívántak keveset, ezt mutatja az a jegyzék, amely az előadott művek egy részét tartalmazhatta: Schumann zongora 5, Schumann zongora trió, Schumann zongora 4, Rubinstein zongora 4-es, Beethoven csaknem összes vonósnégyesei, Mendelssohn vonósnégyesek, feltűnő az orosz és francia zene iránti érdeklődés. Ez nem volt jellemző a vidéki városok polgárságára, legfeljebb, ha a német zene iránt érdeklődtek, amit Bécsen keresztül kaptak. Borodin vonósnégyes, Glazunov vonósnégyes, Csajkovszkij: trió Dvořák: zongora 5-ös, D, Indy vonósnégyes, zongora négyes, zongora 5-ös.⁷

Amint tehát láthatjuk, ez a Kamarazene Egyesület érdekes és kicsit megkésett virága volt annak a gyakorlatnak, amely a XIX. század végén még a zene egyik legértékesebb tömegkapcsolatát jelentette, a közönség aktív részvételét a zenében. Ezt a bensőséges kapcsolatot a nagy tőkés keretek között működő hangverseny vállalkozás elsorvasztotta. Szerencsére Miskolcon mint a későbbiekből kiderül, a kamarazene gyökerei elég mélyek voltak. A Miskolc-Diósgyőr-Vasgyári Kamarazene Egyesület szép szerepet töltött be a zene iránti érdeklődés állandó ébrentartásával. A háború ebben a formában véget vetett ennek a szép vállalkozásnak, de ha szervezeten kívül nem is, hagyományában tovább élt.

Már a BMKE és ME történeténél említettük a Rákos-Halmay-Haydu triót. A Szóval-tollal a hazáért című kötetünk zenéről szóló fejezetében már megemlítik a zeneiskola kiváló tanáraiból álló kamarazene-együttest. Haydu István az együttes egyik

5. B.-A.-Z. m.-i. Lt. MV. Lt. Közigazg. iktató 6067/1912.

6. HOM HA. Szám nélkül. Jelentés a MDv KE 1911–12–13. évi működéséről.

7. HOM HA 47. – 1924. – LKE

erőssége a háború alatt katonai szolgálatot kényszerült teljesíteni. Ez alatt a trió alkalman-
 kint Rákos vezetésével más-más tagokkal szerepelt. 1916-ból találunk adatokat arra, hogy
 a Vöröskeresztes estély javára Schubert: trióját Rákos–Pazár–Senger adta elő.⁸ 1917-ben
 a „művészestélyek közönsége sokszor fűtetlen teremben hallgatta a „hadiárvák javára”
 rendezett hangversenyeket, ahol közönség és előadó egyformán fázott. Az Izraelita
 Nőegylet estélyén igen szép műsor keretében előadásra került a Csajkovszkij: d-moll trió
 Rákos–Pazár–Halmay Irma tolmácsolásában.⁹ Nem sokkal ezt a hangversenyt a Fráter
 gimnáziumban rendezett est követte, ott talán elviselhetőbb volt a hideg. Ezen a kamara-
 délutánon szólalt meg a Borodin vonósnégyes Rákos László Ervin, Papp Gusztáv és László
 Imre előadásában és a Dohnányi zongora 5-ös, amelyben Halmay Irma működött közre.
 Csak ketten voltak hivatásos muzsikusok Rákos és Halmay, a többi zenét művelő és
 szerető polgár, akiknek a nevével már szintén találkoztunk.¹⁰ Ugyanez év novemberében
 szintén Vöröskeresztes estélyen Beethoven zongora trióját: Koller–Senger–Isaák Júlia
 adta elő. Ezen a hangversenyen mutatkozott be a zeneiskola Koller F. által szervezett
 „zenekari osztálya”. A zenekart Szent Gály: Andante c. vonószekari művét adta elő.
 A zenekar tagjai voltak: Balogh Luca, Szendy Lajos, Finta Elemér, Szász Károly, Erdélyi
 Ilona, Eckert Erzsébet, Hercz Ilona, Török Elza, Szél Károly, Gortvai Zsigmond, Auer
 Mihály, Ungár Klára, Kommos Illés, Frank Pál, Frank István, Kenyeres Sándor, Erdélyi
 István, Bodnár Béla.¹¹ 1918. május 12. hangversenyen a Halmay–Rákos–Haydu trió
 ismét a régi felállásban szerepelhetett, miután a frontról hazatért Haydu István.¹²

A Tanácsköztársaság ideje alatt a zeneiskolai tanárok a Gazda körben szebbnél
 szebb kamaraesteket rendeztek. 1919. II. 20-án tartották az I. kamaraestet a Rákos–
 Haydu–Halmay trió Arenszkij: Trióját adta elő, a Mendelssohn Vonós 4-est
 Rákos–Balogh Luca–Dick Marcell–Haydu. III. 13-án sor került a II. kamaraestre is.
 Beethoven: c-moll vonósnégyesét Rákos–Balogh–Dick–Haydu kvartett adta elő. Gold-
 mark: zongora 5-ösét a Rákos–Balogh–Dick–Haydu–Halmay együttes játszotta. Március
 végén elhangzott a III. kamaraestély is. Már jelentkezett művével a zeneiskola újonnan
 kinevezett tanára Hollósy Kornél F-dúr triójával. A műsoron szerepelt még Csajkovszkij
 vonósnégyese (D-dúr) Rákos–Balogh–Dick–Haydu tolmácsolásában.¹³ A korabeli sajtó
 szerint a kamarazene hangversenyek színvonala magas volt és haladó voltára jellemző az
 orosz zeneszerzők: Arenszkij és Csajkovszkij megszólaltatása, ami kétségtelen szimpati-
 záns vonásokra utal a tanácsköztársaság politikai programjával.

Íme az egyik korabeli megemlékezés: Hosszú szünet után végre Miskolcon is volt
 alkalmunk hallani komoly, klasszikus zenét. 22-én este tartották a zeneiskolai tanárok
 első kamaraestélyüket a Gazdák körében. A műsoron Arenszkij Triója, Benedetto
 Marcelló gordonka szonátája és Mendelssohn vonósnégyese szerepelt. Az összes számokat
 precízen, tökéletes összbetanulásban adták elő, és a művek mélységei nagyszerűen jutot-

8. HOM HA 76. 1062. 1. 2.

9. Eredeti műsor.

10. Eredeti műsor. 1917. jan. 26. du. 5. miskolci művésztanárok műsora a Fráter György Gimnázium
 dísztermében.

11. HOM HA 761062 1. 2.

12. HOM HA 761062 – 1 – 8.

13. Eredeti műsorok.

tak érvényre. A Kamaraeztély szereplői a már ismert Halmay–Rákos–Haydu trió és az új vonósnégyes társaság, amelynek tagjai Rákos Arnold, aki különben a kamaratársaság megalapítója, Haydu István, Dick Marcell és Balogh Luca. A kamaraeztélyen zeneértő és jó publikum vett részt és a művészeket külön-külön nagy ünneplésben részesítette. A kamaratársaságot mi is csak örömmel tudjuk üdvözölni és kíváncsiak vagyunk további teljesítményükre.¹⁴ A III. kamarazene estélyről is maradt fenn híradás. A 3. kamaraeztély minden száma szenzáció. Előadásra került Hollósy F-dúr triója, amely a városi zeneiskola tanárának egyik legmélyebb és legkitűnőbb alkotása. Az esten játssza Halmay Irma Chopin h-moll szonátáját és végül a Csajkovszkij D-dúr kvartett zárja be a műsort.¹⁵

1919. novemberben Beethoven: Szerenádját Rákos–Bencze–Haydu adta elő, ugyanezen a műsoron ugyanez az együttes Volkmann b-moll trióját. 1919. dec. 18. Rákos–Bencze–Haydu vonóstrió Mozart vonós trióját, a Halmay–Rákos–Haydu trió pedig Smetana zongora 3-át.¹⁶

A kamarazene Miskolcon állandó jelenlétét tehát e műfaj szerető és művelő kitűnő tanárainak is köszönhetette, akik ezt a szeretetet tovább adták és így nevelődött a következő generáció, amely a lángot átvette. 1921. év végi növendék hangversenyen találkoztunk Gránát József nevével, akit már az eddigiekből is megismerhettünk és aki a 30-as évek legjobb kamarazene együttesének lesz a primáriusa.

A zeneiskolában a műfaj ápolására hivatott kamarazene tanfolyam biztosított utánpótlást, amelynek vezetője hangszeres vonalon Haydu István, karéneklésben pedig Hollósy Kornél voltak. A zeneiskola kamarazene hangversenyei képet adnak az ott folyó művészi munkáról.¹⁷

A Filharmóniai Társaság történetét és küzdelmét megismerve láttuk, milyen nehézségek között tarthatták fenn az együttest. Amikor szimfonikus zenekarra nem futotta erejükből közbe-közbe kamarazenét iktattak be. Ezek a kamarazene hangversenyek azért is figyelemre méltóak, mert sokszor egy kis zenekart pótoltak, a művek előadásához kiváló hangszerjátékosokra volt szükség és ezek a zenére mindig kész muzsikások anyagiak nélkül a zenéért is hajlandók voltak muzsikálni. Ezek a kamarazenei hangversenyeken ismét összefogott a hivatásos és nem hivatásos zenész. 1924. januárja ismét fűtési és anyagi gondokkal küzd, nem véletlenül került a műsorra: „a terem fűtve van”. Mendelssohn: Oktett. Ez az oktettt az op 20 Esz-dúr kettős vonósnégyesre írt mű. Előadták: Rákos–Gobbi–Finta–Szendy–Győry–Nagy–Becht–Helényi–László Imre.¹⁸

1926-ban III. 18-án „népszerű helyárrakkal „ismét” csak kamarazeneire futotta még mindig Filharmóniai Társaság jelzéssel. Műsoron Schubert híres vonós kvintettje szerepelt a C-dúr op 163. Rákos–Kománné Balogh Luca–Gobbi–Haydu I. gordonka, Becht II. gordonka. Ez a nagyszabású kamarazene kompozíció jelenti Schubert művészetének tetőpontját. Ő maga már nem hallhatta ezt a művét – csak jóval halála után került sor a bemutatóra. A kvintett együttese 2 hegedű, egy brácsa és ami szokatlan 2 gordonka. Az egész mű elképzelése olyan zenekarszerű, hogy szinte áttöri a kamarazenélés korlátait.

14. Színpad és kultúra. II. évf. 7. szám 1919. II. 22–29.

15. Színpad és kultúra. 1919. III. 29 – IV. 6.

16. HOM HA 76233. 1. 1–85.

17. Eredeti műsor.

18. Eredeti műsor.

Hangzásvilága szokatlanul telített, tömör, romantikusan dús.¹⁹ Mindenképpen figyelemre méltó az a kitűnő ízlés, amellyel az egyes műveket kiválasztották. Ugyanezen a hangversenyen elhangzott még Saint-Saens: zongora 5, amelyben Becht József ez a fregoli művész nem vonóshangszeren, hanem zongorán szerepelt. A zongora 5-öst Rákos–K. Balogh Luca–Gobbi–Haydu–Becht adta elő. Romain Rolland szerint: „vannak bizonyos analógiák az ő egyénisége és Mendelssohné között. Mendelssohn naivabb és vallásosabb, Saint-Saens műélvezőbb és gyönyörvagyóbb.” 1927-ben is találkozunk Filharmóniai Társaság égisze alatt rendezett kamarazene hangversennyel, amelyen közreműködött dr. Molnár Imre a budapesti Zenede tanára és a Rákos–Balogh–Győry Nagy–Haydu vonósnégyes Mendelssohn D-dúr kvartettjével.²⁰

Amikor a Filharmóniai Társaság ereje végképp kimerült, sőt azt megelőzően, a Lévay KE zenei szakosztálya vette védőszárnyai alá a kamarazene ápolását. 1925. II. 8. hangversenyük ismét tartalmaz zenei „csemeget.” Hollósy A-dúr vonósnégyese, amelyet Európa nagyvárosaiban is bemutatott a Magyar Női Vonósnégyes; ezúttal Rákos–Finta–Győry–Nagy–Helényi előadásban hangzott el. De elhangzott Beethoven szeptettje is, az op 20. Ez a mű ismét a műsorválasztás igényességére szép példa. Ebben a művében Beethoven elbűcsúzik a fúvósdarabok, a divertimentók és az alkalmi zenék világától. A 30 éves Beethoven számvetése a múlttal és elkészülése a jövőre, ezt jelenti a 7 hangszer különleges találkozása. Az összjáték és versengés nagyszerű lehetőségeinek jegyében találkozik a hegedű, brácsa, gordonka, nagybőgő együttese – a klarinét kürt – fagott együttesel, a vonóscsoport a fúvóscsoporttal. Az együttes voltaképpen már kis zenekarnak számíthat. Ebben a műben Beethoven művészete a zongoraszonáták és az első szimfónia magaslátán bontakozik ki, ábrándosan és színesen. A 6. tétel témaköre alapján a régi szvit muzsikáé, amelynek formai és tartalmi keretei a VIII. Szimfóniában támadnak új életre. Még társasági muzsikálás, 7 hangszer illedelmes találkozása, de oly csordultig telített állapotban, hogy már szinte megtagadja önmagát.²¹ A Beethoven Septettet előadta: Rákos–Győry Nagy Lajos, Helényi–Becht gordonon, Havel Vilmos klarinéton, Varga István kürtön, Kopillák Ferenc fagotton. A bevezető előadást dr. Valentényi Gáspár a szakosztály titkára tartotta.

A Lévay KE által rendezett kamarazene sorozatból még egy hangversenyt idézünk 1930-ból. Gobbi Jenő helyett ebben a kamaratársaságban Jedovszky Jenő nevét találjuk. A Rákos–Balogh Luca–Jedovszky Jenő–Haydu összetételű együttes Mozart C-dúr vonósnégyesét és Hollósy zongora 5 adta elő. A zongora 5-ben a zongoraszólamot Rákosné, Palkó Kornélia játszotta.²²

Gránát József az 1930-as évek elejétől különböző személyi összetételű együttesekkel kitűnő kamarazene előadásokat tartott. 1931-ben a Harmónia Dalegylet 10 éves fennállása alkalmából rendezett díszhangversenyen Goldmark: B-dúr kvintettjét adta elő Gránát László Ervin, Kossin Ida, László Imre dr, és Szántó Sándor összetételű együttes. Ez

19. Erdélyi Miklós: Schubert. Bp. 1963. 196.

20. Eredeti műsor.

21. Eredeti műsor.

22. Eredeti műsor.

tehát azt jelentette, hogy Miskolcon nem egy kamaraegyüttes létezett csak.²³ 1932-ben a volt Rákos vonósnégyes tagjai a Gránát vonósnégyesbe társultak némi változással. Ennek a hangversenynek több érdekessége volt. „Ismertető előadást tartott alapos készültséggel, nagy tudással, a hivatott zenész mélyreható ismertetésével Venetiáner–Vándor Sándor.” Ez az egyik érdekesség. A miskolci születésű és a zeneiskolában tanult Venetiáner Vándor ekkor már megjárta Olaszországot és megismerkedett Respighi muzsikájával is. Az egyébként klasszikus műsor – Haydn G-dúr vonósnégyes és Mendelssohn Esz-dúr mellett előadták Respighi: Dór vonósnégyesét. Ismét új zenei szín a miskolci zenei élet palettáján. Gránát–Balogh Luca–Kossin Ida–Haydu kvartett.²⁴

1935-ben a Gránát József vezette kvartett Miskolci Vonósnégyes Társaság címen szerepelt. 1935. XI. 20. estjük alkalmából, amikor Beethoven B-dúr, Mendelssohn D-dúr, és Brahms a-moll vonósnégyesét adta elő a Gránát–Szendy–Győry–Nagy István és Névely kvartett, ezt írták: „A kvartett társaság dicséretére legyen mondva már az is rendkívüli eredmény, amellyel minden fáradságot és akadályt leküzdve új érdeklődésre keltik fel a kamarazene nemesebb élvezetétől lassan elszokó közönségünket.”²⁵

A kamaratársaság 2 szezonon át maradt ebben az összetételben. 1936 hangversenyük a budapesti sajtóban is jó visszhangot kapott s bár már idéztük Hollósy Kornél alkotó munkásságánál ezúttal visszaidézzük: „A Miskolci Vonósnégyes Gránát József–Szendy Lajos–Győry Nagy István–Névely József komoly kamarastílusa meglepő volt számunkra.” 1937-ben ez az együttes is személyi változásokon ment át. Gránát–Kavecky–Deák–Kálmán összeállításban szerepelt. 1938-ban a zeneiskolában szabad egyetemi előadásokat tartottak. Ebben a dicséretes zenei ismeretterjesztésben részt vállalt a zeneiskola is. Ismét létrejött, – ha nem tartósan is – egy kvartett Rákos–Szendy–Győri Nagy és Névely összeállításban Beethoven cisz-moll vonósnégyesének előadására.

A háború közelgő vihara a kamaratársulásoknak sem kedvezett. A miskolci kamarazene-élet is bár töredékes, de bármennyi személyi változás mellett valahol mindig kibújt a mag és kicsírázott egy szép együttes, s ha nem is állott fenn tartósan, – aminek az okait ma már nem lehet kideríteni – a miskolci zeneéletben sok szép színt jelentett.

VII. Kórusmuzsika Miskolcon: Budapest után ebben a városban énekelt a legtöbb kórus. Mégis az egykorú felsorolásokból kideríthetően sok énekkarnak ma már legjobb esetben is csak a nevét találhatjuk meg. Bármennyi gondnal keressük az adatokat – elvesztek, szétszóródtak, s ami található, – töredék a valósághoz képest. A fellelhető írásos anyag alapján egy-egy énekkar történetét ismertetem, abból amennyi megtalálható még, de fő törekvésem a nagy csomópontok, nagyszámú énekkart megszólaltató alkalmak bemutatása, mert így legalább némi fény derül az egykor virágzó kóruskultúrára. A műsorokat, már amennyi még fellelhető volt, igyekszem bemutatni, mert ebből rekonstruálható az egykorú színvonal.

23. A Goldmark B-dúr kvintettet a Harmónia Dalegylet fennállásának 10. éves évfordulója és zászlóavató ünnepsége alkalmából rendezett hangversenyen adta elő 1931. márc. 8-án a Városi zeneiskola hangversenytermében rendezett díszhangversenyen Gránát József László Ervin–Kossin Ida–László Imre dr. és Szántó Sándor.

24. Reggeli Hírlap 1932. I. 20.

25. Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap 1935. XI. 20.

Miskolcon sokan énekeltek, szinte minden foglalkozási ág és minden felekezet rendelkezett saját énekkarral. Néhány énekkar a magyar kórusmozgalom egyetemes története szempontjából sem mellékes, mert az ország legrégebb énekkarai közé tartozott. Ilyen legelsősorban a Miskolci Daláregylet. Alakultak kórusok a múlt század 80-as éveiben, megelőzve ezzel a Vasgyárban alakult szintén múlt századbeli énekkarokat. A munkásmozgalom szempontjából jelentős Miskolci Általános Munkás dalárda is 15 évvel megelőzte a szintén munkás, országos hírre szert tett Diósgyőr-Vasgyári Vasas Dalárdát.

Nem mindegyik énekkar játszott meghatározó szerepet a város zenekultúrájában. Múltjánál fogva nagy jelentőségű volt a 20-as évek végéig a Daláregylet, a 30-as években a Miskolci Cecília énekkar játszott kimagasló szerepet Haydn: Teremtés c. oratóriumának többszöri előadásával. Más énekkarok saját közösségük zenei művelődése szempontjából, s ezzel egyúttal a város általános kultúrája szempontjából játszottak szerepet. A Miskolci Általános Munkásdalárda politikai szerepe sokkal jelentősebb, mint művészi szerepe, tevékenysége a miskolci munkásmozgalom szempontjából különösen figyelemre méltó. – Összevetve a kórusélethez a hangszeres zenével, amelyet már megismertünk, szembetűnő, hogy a kórusok közötti kapcsolat mennyivel erősebb, természetesebb és magától értetődőbb volt, mint például a zenekari életben. Oldottabb volt a kapcsolat a kamarazenében – társadalmi szempontból is, de legdemokratikusabb vonásokra mégis az énekkari életben bukkanunk.

A város kórusélete szempontjából meg kell említenünk külön hangsúllyal a kórusvezetők nevét, akik ehhez a virágzáshoz hozzájárultak, de megbecsüléssel kell gondolnunk az éneklő dalosok százaira, akik e hagyományt ápolták és tovább fejlesztették. A miskolci kórusélet nagy alakjai voltak: Beregszászy Károly, a Miskolci Daláregylet „örökös” karnagya, aki e kórus mellett vezette a MÁV Tisztviselő Dalkört, a MÁV Műhelyi Dalárdát, a Miskolci Iparos Dalárdát a 30-as évek derekán bekövetkezett haláláig. Miskolc olyannyira megbecsülte, hogy temetési szertartása a mai Zenepalota előtti, – akkori Luther téren folyt le.

Nagy szerepet játszott az énekkari életben már az eddig is sokat említett Nagy Ferenc, aki 1925-ig vezette a Miskolci Általános Munkásdalárdát, (ezt követően megalapította a Vasgyári Vasas Dalárdát és azt 1928-ig dirigálta), a Miskolci Harmónia Dalkör, a Villanytelepi Dalárda vezetője. Később a Vasgyári Jószerencse Dalköre.

A 30-as évek elejétől meghatározó szerepet játszik a városi énekkari életben Kiss Dénes, kiváló kórusvezető és komponista, akivel már szintén megismerkedtünk eddig, a Vasutasok Ének és Zenetársasága története kapcsán.

Miskolc és az ország egyik legrégebb énekkari egyesülete volt a *Miskolci Daláregylet*. 1934-ben rendezett Miskolci Hét egyik nagy eseménye volt a 75 éve fennálló és működő kórus jubileumi hangversenye. Ez alkalommal közölték röviden a történetét is, amelyet ismertettek. Erre az időre a régen nagy hírű, a város szinte „hivatalos” énekkari egyesülete inkább tiszteletre méltó múltjából élt. Pedig ez a kórus a múlt századi Miskolc zenei életében szinte meghatározó szerepet játszott, a század elején körülbelül a 20-as évek közepéig a zeneiskola erős támasza énekkari téren és minden szép és nagy zenei kezdeményezés buzgó és jó segítője. De jubileuma idejére, sőt már korábban is olyan kórusok nőttek fel mellé, amelyekkel a versenyt, – ha egyáltalán a kifejezés helytálló, – nem győzte. Talán inkább így mondhatnók: színvonala nem volt magasabb a mellénőtteknél. 1858-ban alakult, 1859-ben lépett fel a nyilvánosság előtt és a krónika szerint kiérdemelte

Liszt Ferenc elismerését is. Sikereinek nevezetes állomásai: 1880-ban a kolozsvári Hilária versenyén első díjat nyert. A múlt század 70–80-as éveiben Papp Dezső volt a „karigazgatója” aki a kórus működéséről a nagyközönségnek gyakorta az akkori újság hasábjain számolt be. Ezt egy előző tanulmányomban említtem, ezért ezúttal nem részletezem. 1882-ben a debreceni országos versenyen első díjat nyertek. 1884-ben a Daláregylet rendezte Miskolcon az országos dalosversenyt, 1886-ban Pécsen 60 dalosegylet közül elnyeri minden dalosok legfőbb vágyát, az aranyérmeket. 1889-ben Budapesten a Magyar Országos Daláregyesület ezüst koszorúját kapják. Szerepel a daláregylet a millenáris ünnepélyen is. 1889-ből megmaradt egy régi fénykép a tagok névsorával. A névsor nagyon érdekes, mert tükrözi a széles társadalmi összefogást a dal szeretetében. Tóth Dániel cipész, Bruymann Lajos városi hivatalnok, Nagy Sándor tanító, dr. Szarka Jenő ügyvéd, Póta László rk. tanító, Szepcsik János községi tanító, Schlésinger Ármin izr. igazgató tanító, Tóth Ferenc református énekevezér, Balajó Mihály, Fiedler János ev. tanító, Kerényi Márton ev. tanító, Szekeres János polg. isk. tanár, Siroki Imre rk. tanító, Kőszeghy István ref. tanító, Weisz Lipót izr. hittanár, kántor, Zitkovszky Zsigmond órásmester, Becht József ev. tanító (az általunk már megismert kitűnő muzsikus édesapja) Tóth Dezső ref. gimn. tanár, Zarándy Bertalan ref. lelkész, Gondos Jusztin telekkönyvi hivatalnok, Szigethy János rk. kántor, Beregszászy Károly ref. tanító, Pásztor Zoltán városi főpénztáros, Miskolc Pál ny. megyei aljegyző, ügyvéd, Pogány Bertalan városi adóhivatali főnök, Péter József ref. kántor, Simkó Gusztáv banktisztviselő, Molnár Gyula vasúti tiszt, Rác Jenő gyógyszerész Aranyszarvas patika, Pataky Sándor városi főkapitány, Forster Rezső könyvnyomdász, Porcs János ref. gimn. tanár, Soltész Nagy Kálmán polgármester a Daláregylet elnöke, dr. Péter József ügyvéd, Tóth Pál felsőbb leányiskolai igazgató, Soltész Nagy Albert ügyvéd, Hesz Jenő.²⁶ Nehezen tud az ember egy röpke sóhajtást elfojtani. Micsoda idők, amikor az ének így összehozta az embereket.

1901-ben Kassán ismét első díjat nyernek. 1903-ban már létezik a zaneiskola és országos hírű igazgatója a Daláregylet karnagya Lányi Ernő. Ebben az évben Temesvárott I. díjat nyernek és Hunyadi János ezüst szobrát. 1905-ben Szombathelyen a második aranyérmeket. 1907-ben Lányi elmegy Miskolcra, a következő nagy sikert már az új zeneiskola igazgatójával Szent-Gály Gyula vezetésével szeretnének ismét Kolozsvárott elérni, de jön a háború: az 1914 tavaszára hirdett országos dalosünnepet elsöpörte az általános mozgósítás, az első világháború kitörése. 1916-ban a Daláregylet az egyik oszlopa az első ízben bemutatott Haydn Teremtés oratórium – akkor még részleteinek, 1923-ban szintén oroszlánrészüket van a Beethoven: Krisztus oratórium előadásában. 1929-ben a királydíjas csoportban Bihar vármegye közönségének ezüst serlegét és József főherceg pompás művű serlegét nyerik el. Ezek a művészi trófeák megtalálhatóak a HOM Múzeumban.

A fennmaradt írásos emlékek szerint a 75 éves évforduló idején védnöke: Lichtenstein László, Miskolc város főispánja, elnök: dr. Hodobay Sándor Miskolc polgármestere, ügyvezető elnök: Marossy József, titkár: Aba János, jegyző: Rihász István, pénztáros: Tréki Török Lajos, gazda: Hölcz Gyula, h. gazda: Hárskúti József, aljegyző, ellenőr: Soltész Andor, zászlótartó: Csótay István. A Daláregylet működő tagjai: Aba János, Balassa János, Balázs Miklós, dr. Boschánszky Lajos, Csótai István, Dévald János, Dobos József, Dutkay Viktor, Fehér Sándor, Ferencz József, Fojtik Gusztáv, Fülöp Lajos, Gércz

26. Egykorú fénykép 1889-ből a Daláregylet tagjainak névsorával. (Magántulajdon).

Géza, Gohmann János, Hariss Gábor, Hárskúti József, Herpai Aladár, Herpai Béla, Hornyák Béla dr, Horváth József, Hölcz Gyula, Hungler Ernő, Illés Flórián, Inokai Géza, Józsa Ferenc, Juhász Lajos, Kátay József, Kriston Lajos, Krizsek Pál, dr. Kovács András, Kölcsey Miklós, Kővári Géza, Körtvély Pál, Kupai Ferenc, Kurucz István, Lancendorfer Henrik, Marossy József, Megay Géza, Mihalkó Zoltán, Molnár Gyula, Molnár István, Mogyoróssy Imre, Nagy Ernő, Nagy János Dénes, Opris Kálmán, Papp Barna, Pálhegyi Lajos, Pecze János, Peiker Béla, Petrik István, Podhorszky Béla, Rác Ferenc, Rác István, Rihász István, Rusznyák Gyula, Sassváry Antal, Stefán Ferenc, Simon Gábor, Szabó Gábor, Szabó István, Szabó Lajos, Szemán Ernő, Szendrey István, Szentkirályi Miklós, Soltész Andor, Soltész Mátyás, Tarján József, Tréki Török Andor, id. Tóth Károly, ifj. Tóth Károly, Tóth Lajos, Turczér Szaniszló, Vágó Ferenc, Vámos József, Várady Lajos, Várnay Zoltán, Welther Károly, Zalahegyi Nándor, Zékány József. Ismereteink szerint nagyon sokan közülük városi tisztviselők voltak, sőt magas beosztású tisztviselők: Hornyák Béla dr. – a későbbi Halmi – néven a város polgármestere.²⁷

A Vasúti Dalkör: 1885. aug. 29-én tartott közgyűlésen alakult meg. Az egyesület címe: Vasúti Dalkör. Székhelye: Miskolc. A Dalkör célja a dal és zene művelése s ezáltal a műérték nemesítése, a társas élet fejlesztése. Közvetett célja pedig a magyar nemzetiség eszméjének fejlesztése. Közvetlen céljának elérése végett a működő tagok a karigazgató belátása és beosztása szerint új darabokat tanulnak, s a már tanultakat begyakorolják. Továbbá nyilvános és zártkörű táncestélyeket, hangversenyeket, kirándulásokat szervez s alkalmilag valamely hazafias, templomi, vagy temetési ünnepélyeknél és jótékony célra közreműködik. A közgyűlési jegyzőkönyvet Vinter Imre elnök és Valátsék Ignác titkár írta alá. A miskolci vasutasok e kerete szervezett önművelésre irányult. A Dalegylet 1890–91-ben Miskolci Dal- és Önképzőkörre alakult át. Az alakuló jegyzőkönyvön kívül erről a dalosegyesületről más hiteles adatunk nincs. Alapja lehetett a Miskolci MÁV Üzletigazgatóság keretében működő valamelyik később ismert énekkarnak. Nincs adatunk sem a tagokról, sem vezetőjükről.²⁸

A Miskolci Általános Munkásdalárda: Történetét leghitelesebben abból a gyászkeretes falragaszból ismerhetjük meg, amely 1926-ban Miskolc és a Vasgyár házfalain megjelent. E gyászkeretes jelentés tartalmazza, hogy a kórust a M. Kir. Belügyminiszter 135599/1926 VII. rendeletével feloszlatta és vagyonát elkobozta. A betiltást erős rendőri nyomás, házkutatások előzték meg. Annak ellenére, hogy a rendőrség semmi terhelő adatot nem talált, a rendelkezés megjelent. S nemsokára „példa statuálás” céljából – az alighogy megalakult Diósgyőr-Vasgyári Vasas Dalárdát is feloszlatták. E gyászjelentés, amely a Miskolci Általános Munkásdalárdáról szól – tartalmazza a kórus jellegét: „Szeresd a dalt, Szeresd a munkát, Dolgozz, dalolj, Ez üdvöt ad, Fáradt, ha vagy munkától társam, Lelked a dalban vidulni lássam.” A falragasz tartalmazza az alapítási évet 1910, a körülményeket amely szerint a kórus a szakszervezetek vezetőségei által jött létre. Tagjainak száma 72 működő és 150 pártoló. Pártoló tagegyesületeinek száma 12. Kottatárában 116 magyar népdal, 87 műdal és 15 munkáskar van. Összvégyona 50 millió

27. Miskolci Hét műsora. 1934. aug. 5–12. A város ünnepének teljes és részletes programja. 13.

28. *Beránné Nemes Éva–Román János szerk. Források a borsodi és miskolci munkásmozgalom történetéhez.* Miskolc, 1975. 1869–1918. I. 91. p. 16. sz. jelzet. Az itt tárgyalt énekkar a MÁV keretében működő több jósívnálú valamelyik énekkar elődje lehetett.

korona. Aláírásként a Miskolci szervezett munkásság szerepel és a következő vers: „Míg szívünk lánggal ég, Míg bírja 2 karunk, Nem szűnik meg dalunk, Nem szűnik meg dalunk.”²⁹

A betiltás idején a karnagyuk Nagy Ferenc. A tagokról nincs névsorunk. A falragason szereplő versnek valóságereje lett. Amint a Vasgyári Vasasnál sincsenek adatok a tilalom feloldására – ennél a kórusnál sem. 1925-ben Nagy Ferenc átvette a Vasgyári Vasas Dalárdát és az ő távozása után egy ritka szép hangú, de zeneileg teljesen képzetlen dalos Pléh Sándor vette át a kórus vezetését. Ő egyidejűleg tagja volt a Vasgyári Vasas Dalárdának is és igyekezett Gránát Józseftől ellesni a karvezetés titkait. A Miskolci Általános Munkásdalárda nagyon erős művészeti versenytársat kapott Gránát vezetésével a Diósgyőr-Vasgyári Vasas Dalárdában, bár politikai szempontból természetesen szövetségesek voltak. A Miskolci Általános Munkás dalárda megmaradt a régi, s idővel művészileg túlhaladott kórushagyományoknál, a kezdeti, munkásmozgalmi szempontból lelkesítő, de zeneileg régies, igénytelenebb vonalon. Éppen ezért ez a kórus Miskolc munkásmozgalmi tevékenységében és nem művészeti életében játszott ma is megbecsülést érdemlő szerepet. Gyakran szerepelt együtt a diósgyőri testvér dalárdával és ezek a szereplések a munkásegységet politikai szempontból erősítették és jól demonstrálták a munkásosztály erejét.

A Harmónia Dalegylet: 1921-ben alakult és az izraelita kispolgárság énekkara volt. Zetetője: Nagy Ferenc. E kórus történetét és tagjait a 10 éves fennállásuk alkalmából rendezett nagyszabású ünnepség alkalmából kiadott műsorfüzetből ismerhetjük meg. Sok érdekes körülményt felfed ez a meghívó. Nemcsak a tagok névsorát, ami a társadalmi összetételre következtetni enged, hanem az ennél még fontosabb körülményt, hogy a kórusnak milyen erős, gazdasági és társadalmi bázisa és támogató háttere volt. S ez nemcsak a kórus, hanem Miskolc általános kultúrája szempontjából sem mellékes. Egy-egy kórus választott jellegé egyúttal azt az eszmei keretet is jelöli, amelyben a kórus egész tevékenysége munkál. A Harmónia Dalegyletét a Miskolcon ismert Vér Andor költő írta: „Szeresd a dalt, a dalban lélek szárnyal, Szeresd istent, dicsérjed hő imával, Higgy és dalolj, Légy hazád hű fia, Lelkedben így lesz harmónia.”

A 10 éves évforduló alkalmával zászlóavatási ünnepséget is tartottak. A zászlóanyai tisztet az egyik igen jónevű kereskedő felesége Dr. Békefi Béláné töltötte be, aki műkedvelőként igen kitűnő zongorista, mondhatni zongoraművész volt és a Lévay KE hangversenyein kedvtelésből gyakran szerepelt. Az alkalom díszelnöki tisztét dr. Halmos Géza töltötte be. A zászlóbizottság tagjai voltak: Klein Sándor kormányfőtanácsos, Silbiger Gyula, Varga Dezső. S a védnökök – Miskolc pénz, társadalmi „arisztokráciája”. Annál tiszteletre méltóbb, hogy énekkari ügy mellett így kiálltak. Dr. Barta Jenő ügyvéd, Bartos Norbert igazgató, Baruch Gyula gyógyszerész, dr. Békefi Béla kereskedő, Deutsch Simon vállalkozó, dr. Feledy Aladár ügyvéd, Feldmann Mór mérnök hitközségi elnök, Ferenczy Károly a Kereskedők és gazdák körének elnöke, Fischer Lajos kereskedő, Fodor Dezső kamarai elnök, dr. Forgács Dezső ügyvéd, Földes Zoltán bankigazgató, Halmos Mór kereskedő, Hauer Bertalan igazgató, Hercz Jenő gépgyáros, Hevesi Lajos mérnök, dr. Holländer Béla ügyvéd, dr. Hönigsfeld Jenő főorvos, Kardos Géza javadalmi főnök, Klein Adolf nagykereskedő, Klein József földbirtokos, Kohn Hermann kereskedő,

29. Munkásének 1919–1945. ZK. Bp. 1967. 145. Maróti Gyula gyűjtése a Népművészeti Intézet Archívumában.

dr. Kovács József ügyvéd, Krausz Simon igazgató, dr. Kürcz Jakab ügyvéd, dr. Láng Lajos ügyvéd, László Ervin kereskedő, dr. László Imre ügyvéd, dr. Lédig Dezső ügyvéd, dr. Majzler Salamon orvos, Moskovitz Vilmos bankigazgató, Munk Soma földbirtokos Neumann József kereskedő, Pick Ernő kereskedő, Pollák Lajos korm. tanácsos kereskedő, dr. Rósenberg Márton isksz. elnök, dr. Serbu Adolf igazgató, dr. Silbiger Bertalan t. fő-
ügyész, dr. Szabó Ármin t. főorvos, Szántó Mór kereskedő, Székely Aladár korm. tanácsos, dr. Tyrnauer Márk táblabíró, dr. Vallner Bernát táblabíró, dr. Venetiáner Jakab főorvos, Weltner Mór bankigazgató, Weiszlovits Sidney földbirtokos, Wilhelm Hermann szállító.

Az énekkar ez idő szerinti tisztikara: Elnök: Weisz Lipót, alelnök: Bálint Ferenc. Ügyész: dr. Kálmán György, ellenőr: Becsky Mihály, jegyző: Grünwald Miksa, pénztáros: Fleiszig Sándor, gazda: Klár Ferenc, zászlótartó: Feuerstein Pál.

A kórus 2 részlegről állt: Férfikarból és vegyeskarból. E megosztás széles műsor-készletet tett lehetővé. Bárdos – Goldmark kórusoktól izraelita zsolttárogig. I. A férfikar tagjai voltak: Bálint Ferenc alapító tag, Becsky Mihály al. tag, Blum József al. tag, Blum Manó, Czeisler József, Czeisler Sándor, Eisner Béla, Elek Hermann, Feuerstein Pál, Grünwald Miksa al. tag, Hartmann Endre, Hauptstein Sándor al. tag, Kahán Vilmos al. tag, dr. Kálmán Ödön, Klár Ferenc al. tag, Klár Lajos, Klein Hugó, Klein Mihály, Klein Sándor, Langer István al. tag, Langer Rudolf, Löwe Lajos, Neményi Zoltán al. tag, Perényi Jenő, Rosenberg Sándor, Rósenfeld Hermann al. tag, Róth Adolf, Róth Ferenc, Schwarcz Imre, Schwarcz Hermann al. tag, Schwarcz Zoltán, Schleifer József, Stark Sándor, Stern Géza, Szabó Béla, Szigál József, Szlavni Miksa, Weisz József al. tag, Weisz Lajos al. tag, Weisz Lipót al. tag. II. Vegyeskar női tagjai: Barta Magda, Bálint Ibolya, Bleier Olga, Czeisler Margit, Czeisler Olga, Fehér Magda, Fehér Olga, Fehér Rózsa, Gránát Böske, Gránát Ilus, Grünberger Ilonka, Gyémánt Edit, Kálmán Mancsi, Klár Jolán, Klár Rózsa, László Miklósné, Lichtenberg Mária, Moskovitz Irmus, Platsek Rózsi, Schwarcz Lenke, Singer Erzsike, Singer Hajnalka, Székely Olga, Székely Sára, Szilvai Olga, Weinberger Olga, Weisz Margit, Wider Jenőné.³⁰

Nagy Ferenc karének iskolája: Amint a kamarazében alighanem párját ritkító egyesület volt a Miskolc-Diósgyőr-Vasgyári Kamarazene Egyesület, – a kórus muzsikában ez a társulás is egyedülálló. Működéséről közelebbi adataink nincsenek, csak karének iskolai hangversenyük műsora maradt meg. E műsor feltűnő erénye a modern magyar művek megszólaltatása és alighanem Kodály: Mulató gajd-jának legelső miskolci előadása.³¹

A Miskolci Iparos Polgári Dalosegyesület: 1924-ben az Ipartestület akkori vezetősége szükségét látta, hogy a 2000 önálló iparosnak dalárdája legyen. Az 1924. évi ipari kiállítás jövedelméből 10 millió korona alapot létesített erre a célra. Ha meggondoljuk, hogy Miskolc városa a Filharmóniai Társaságra ez idő tájt mindössze 2 milliót volt hajlandó áldozni, – a miskolci iparosság ebbéli áldozatkészsége egyáltalán nem becsülhető le. 1925. január 14-én alakult meg a testület „Iparos dalárda” címen. Huska Vilmos ipartestületi elnök elnöksége és Marsek Ulrik ü. v. elnöksége alatt. 1926-ban a Polgári dalos-

30. Eredeti meghívó a Harmónia Dalegylet fennállásának 10 éves évfordulója alkalmából 1931. márc. 8. de. 11. órakor az Erzsébet elemi iskola dísztermében rendezett zászlóavatási ünnepélyéről.

31. Eredeti műsor.

egyesülettel egyesült és ezért vette fel az „Iparos Polgári” címet. 1927 és 33 között eltelt évek alatt szép eredményeket értek el. A jeligéjük lelkesítette őket: „Dalban zengő szabad haza, A honfi legszebb jelszava. Iparosé a munka – dal, Tiéd hazám a diadal.” Kitüntetések között szerepel az 1927-ben Miskolcon elnyert I. díj, 1928-ban szintén Miskolcon I. díj, 1929-ben Debrecenben I. díj, 1932-ben Budapesten I. díj, 1932-ben Miskolcon I. díj, 1933-ban Budapesten II. díj, 1933-ban Budapesten kormányzói díj. 1926–28-ig üv. elnöke Szakács István, 1926–31 években karnagya B. Beregszászy Károly. Jelenlegi elnöke (1935) Stimm Lajos az ipartestület elnöke, Fázold Károly üv. elnöke. Karnagya Kiss Dénes zenetanár. Stimm Lajos kitűnő nevű építészmérnök volt Miskolcon, Fázold Károly pedig nagyon megbecsült pékmester. A tagok létszáma állandó hullámzás között 62. A dalárda fenntartásáról az ipartestület költségvetésileg gondoskodott. Helyisége az ipartestület székházában volt külön teremmel. Az alapító és pártoló tagok hűséggel veszik körül dalárdáikat, a működő tagok elsőrendűen fegyelmezettek kötelességtudó, hűséges óralátogató iparosokból állnak, – olvashatjuk az egykori „dióhéjban” megírt egyesületi történetet. A 10. éves jubileumra és zászlóavató ünnepélyre megjelent műsorfüzet tájékoztat arról, kik voltak az alapító tagok 1925-ben. Huska Vilmos ipartestületi elnök, a dalárda elnöke, Adamcsik György, Engel István, Fazold Károly, Kispál Miklós, N. Héthársi Naumann Adolf alelnök. Működő tagok: Demeter László, Demeter Dezső, Fázold Károly, Mendly László, Ferencz József, Csendes Miklós, Kőrössi Imre, Petrányi Árpád, Gyulay László, Kádár Imre, Leng János, Piltz József, Krajnyák János, Szarvas János, Pece János, Korenko Béla, Lakatos Sándor, Takács György, Tóth Endre, Bartus Ferenc, Gulyás János, Berkes Lajos, Olejnyik Lajos, Szilágyi István, Kovács Lajos, Marsek Ulrik, Kovács Gyula, Kovács Bertalan, Csépes Pál, Kozma László, Mészáros Pál, Király Lajos, Szakács István, Homa József, Gersei József, Kerekes József.

A testület tagjai 1935-ben: Díszelnök: Farkas István ref. püspök, Fazold Károly üv. elnök, Stimm Lajos elnök. Gyulai László jegyző, Ferencz József alelnök, Mendly László alelnök, Kovács Lajos titkár, Kovács János pénztáros, Salamon János ellenőr, Svertina Vilmos kottatáros. Karnagy: Kiss Dénes zenetanár, Horváth Sándor zászlótartó. Működő tagok: I. tenor: Gyulai László, Mendly László, Valek László, Ország Sándor, Kecskeméti János, Katona György, Német Imre, Lukács Lajos, Károlyi Tivadar, Sipos Lajos, Kondás Andor, Harant Károly, Varró József, ifj. Ferencz József, Hungler Ernő, Pintér Béla. II. tenor: Knizner István, Svertina Vilmos, Zelenák Andor, Madár László. Szabó János, Szilágyi Pál, Sándor András, Fűck István, Malesz János, Gyulya Lajos, Debreceni Zoltán, Budai Sándor, Kovács Gábor, Katona Lajos. I. Basszus: Gulyás János, Groszmann Sándor, Murai Mook Sándor, Vértesi István, Baluch István, ifj. Fazold Károly, Farkashalmi László, Kovács Alfonz, Szántó József, Tóth József, Hlepko Ferenc, Biró Gyula, Adamovics Béla, Peller Géza, Felföldi Ferenc, Szegedi Albert. II. Basszus: Ferencz József, Kovács János, Kovács Ferenc, Salamon János, Vida János, Bencsik József, Pachmayer Béla, Csóltai Lajos, Csépes Pál, Dusza Pál, Bordás Dezső, Szombati László, Gyorgyevics Sándor, Klima János, Zarándy Gyula, Urvölgyi Sándor.³²

Ha meggondoljuk, hogy ezek a becsületes iparosok napközben keményen dolgoztak és a nehéz munka után az énekben, a társas együttlétben kerestek felüdülést, akkor

32. Eredeti műsorfüzet.

tudjuk igazán értékelni éneküket – és akkor, amikor együtt olvassuk apa és fia nevét az énekkarban. Valóban apáról fiúra szállt a zene szeretete.

A Miskolci Cecília Énekkar: Alakulása idejéről nincs pontos adatunk. Feltehető 1914. Egyházi énekkarként működött, de zenei tevékenysége túlnőtt a templom falain. Jelentős szerepet játszott Miskolc zenei életében – különösen oratórium előadásával. Az egyház, a Mindszenti templom, amelynek keretében működött ma már semmi irattal nem rendelkezik a 2 háború közti időről, mert a II. világháború alatt egész irattára elpusztult. A Cecília kórus vezetője mindvégig Sassy Csabáné Szilágyi Erzsébet volt, elnöke dr. Horkay Ferencné. Haydn: Teremtés c. oratóriumának 1929. évi előadásának műsora megőrizte a tagok nevét. Baradnay Erzsébet, Bódy Aranka, özv. Bednárcsik Antalné, dr. Boldizsár Zoltánné, Borka Mária, Éble Terézia, Felföldi Melánia, P. Funk Eta, Glósz Mariska, dr. Haraszthy Józsefné, Hetényi Józsefné, dr. Hoitsy Miklósné, Horkai Ferencné, Horváth Magda, Kakasy Jenőné, Kopacsko Ilona, Kosztolányi Erzsébet, Kosztolányi Irén, Kronberger Béláné, Laczko Béláné, Liska Sándorné, Molnár Ida, Mőzer Ella, Nyáry Gizella, Nyiry Dánielné, Nyiry Judit, Obholczer Ada, Papp Magdolna, Pálffy Piroska, Petyko Anna, Ráber Etelka, dr. Resovszky Emilné, Sassy Csabáné karnagynő, Sántha Ibolya, dr. Soltész Jánosné, özv. Strazsek Józsefné, Strazsek Rózsa, Szentkirályi Anna, Szentkirályi Mária, B. Sztankovics Margit, Tárkányi Sarolta, Tóth Erzsébet, Vietórisz Irén, Wiedermann Gyuláné, Baradnay József, Bálint Gyula, dr. Bellágh József orgonista, Bohus Károly, Boschánszky Lajos, Czirmaz Dezső, Dezsőfi József, Dévald János, Dombi Béla, dr. Földváry József, Ginovszky Kornél, Grimm Vilmos, Ivánka András, Jászay Jenő, Kletz Gábor, Korilly Géza, Kőváry Géza, Lechner Vince, Lehocky Frigyes, Mátyás Lajos, Molnár Ede, Moók Lajos, Oláh István, Palgutta Ferenc, dr. vitéz Pataky István, Szentkirályi György, Szita Gyula, Tarján József, Torma Gyula, Vámos József, Várjon Géza.

Társadalmi állásukra nézve tanítók, városi kisebb beosztású tisztviselők, rk. lelkészek, de volt köztük gyógyszerész és megyei főlevéltáros is. A többi miskolci énekkarnak csak a nevével és a karnagy nevével találkozhatunk az egykori műsorok kapcsán és a nagy énekkari hangversenyek alkalmából.

Az első világháború befejezését követően az első nagyobb énekkari találkozóra 1920. november 28-án került sor. 9 dalárda hangversenyezett a Koronán. Sajnos az egykori tudósítás nem jelöli a résztvevőket részletes felsorolásban.³³ Nagyszabású énekkari találkozót tartottak 1926. július 26-án. *Összesen 36* dalárda mérte össze erejét. Az egykorú műsor tájékoztatása szerint reggel zenés ébresztőt játszott a Miskolci Levente Zenekar és a MÁV Műhelyi Cserkészzenekar. Dél előtt díszközgyűlést tartottak a Városháza nagytermében dr. Hodobay Sándor polgármester elnöklete alatt. De fél 11-kor vették kezdetüket a versenyek. A Nemzeti Színházban versenyzett a vegyeskari, népdal és nehéz műdal csoport. Összesen 18 dalárda. A Korona-szálló nagytermében a kezdő és könnyű műdalcsoporthoz szintén 18 dalárda. A versenyzárás du. 1. Du az összkarok próbát tartottak a ref. fiú gimnázium udvarán. Fél 5-kor zászlók alatt felvonultak a Horthy Miklós térre. (Ma Tanácsház tér.) Az összkarok eléneklik a Magyar Hiszekegyet, dirigálja Beregszászy Károly, kerületi díszkarnagy. Dr. Hodobay Sándor beszédet intéz a dalosokhoz. Kihirdeti a verseny eredményét, az elsőket megnevezésével. Az összkarok eléneklik a Himnuszt. Dirigálja Huszthy Zoltán kerületi karnagy. Este fél 9 órai kezdettel díszhang-

33. Reggeli Hírlap 1920. nov. 30.

verseny a Miskolci Nemzeti Színházban. Műsora: 1. Pósa–Pogatschnigg: Mi szép a dal. Előadja a Miskolc városi koszorús Daláregylet. Karnagy: Várady Aladár 2. Erkel: Ária a Bánk bánból. Hollósy: Kárpáti fecskék. Énekli Záhony János, zong. kísér Hollósy Kornél. 3. Jandl–Ady: Májusi zápor után. Nehéz műdal csoportban előadja a nyertes kórus. (Sem a műsor, sem a hirlapi hírek nem tüntették fel. A műsor ugyanis előre elkészült.) 4. Granados: Karnevál, Popper: Intermezzo előadja csellón Sassy Iringó, zongorán Sassy Enikő. 5. Vegyes kari díjnyertes dalárda megjelölés nélkül. 6. Könnyű műdal csoport díjnyertese név nélkül. 7. Antalffy–Zsíros: Reszket a bokor, Lavotta: Valahol messze Hollósy: Fordulj kedves lovam. Énekli Tóth Bartók Anna zongorán kíséri: Hollósy Kornél. 8. Kezdő csoport díjnyertes dalárda – név nélkül. 9. Népdal csoport díjnyertes dalárda – név nélkül.³⁴

1927-ben a MÁV Vonatkísérők Dalköre zászlóavató ünnepséget tartott. A 2 napos dalosünnepélyen 22. *dalárda* vett részt. Néhány résztvevő nevét megőrizte a krónika: Egri Polgári Dalkör, Győri Magyar Vagon- és Gépgyár Egyetértés férfikara, Hódmezővásárhelyi Dalárda, Szikszói Ref. Énekkar, Debreceni MÁV Műhelyi Dalárda, Hajdúböszörményi „Törekvés” Dalárda, Pécsi MÁV Ébredés Dalkör, Putnoki Iparos Dalárda, Hatvani MÁV Vasutas Dalkör. A dalosünnepéllyel kapcsolatban a helyi sajtóban a következők olvashatók: „a zsüri kemény volt, letaglózó, pedig a dalosokat nevelni kell. Mert mit kaphat a dalos fáradozásáért, legfeljebb jó szót.”³⁵

1928-ban egy Miskolcra megjelenő utikalauzban (ami feltételezésünk szerint nem látszik teljes felsorolásnak) a következő énekkarokról olvashatunk, amelyek működnek: Miskolci Daláregylet, Felsőmiskolci Műkedvelők Önképző és Dalegylete, MÁV Dal- és Önképzőkör, MÁV Műhelyi Énekkar, Miskolci Cecília énekkar, Miskolci Egyetértés Dalárda, Vig ifjak Dal- és Önképzőköre, Alsómiskolci Egyházi Dalárda, Harmónia Dalárda.³⁶

Hiányos voltára utal, hogy nem említi a Miskolci Általános Munkás Dalárdát, a Miskolci Iparos Polgári Dalkört, a MÁV Vonatkísérők Dalkörét, a MÁV Tisztviselők Dalkörét, a Ref. Vegyes kart, Miskolci Villamossági RT. Dalárdáját és feltehetően még ezek mellett működőket., pl. a Miskolci Mezőgazdák Dalegyletét, Miskolci gör. kat. Énekkart, Mozdonyvezetők Dalkörét.

Az 1930-as évek nagy nyomort hoztak, egymást érik az „ínségakciók” javára rendezett hangversenyek. A mai idők tragikus velejárója – olvashatjuk –, hogy a magánhivatalnok, sőt a „B” listás közhivatalnok és szakmunkás is ott áll a többi népkonyhára várók között, – ha nem akart éhenhalni. Ezekben az inségakciókra rendezett jótékony-célú hangversenyekben csak a Diósgyőri Vasas- és a Miskolci Általános Munkásdalárda nem vett részt politikai okokból, mert tudták, hogy a nyomorúság ezen az úton nem számolható fel.

1930. VII. 8-án József Ferenc kir. herceg részvételével, a közönség páratlan érdeklődése mellett kerületi dalosversenyt tartottak, amelyen Borsod, Gömör, Heves, Zemplén, Abaúj megyék kórusai közül 36 dalegylet vett részt. A házakat fellobogózták és az ünnepi beszédet a polgármester tartotta.³⁷

34. Eredeti műsor.

35. HOM HA 73 871 1.

36. HOM HA 53 3362. 1.

37. HOM HA 73. 871.

1930. dec. 7-én a miskolci inségakció javára 14 énekkar adott hangversenyt. 1. A Miskolci Iparos Polgári Dalkör, MÁV Mozdonyvezetők Dalköre és MÁV Műhelyi Dalkör egyesített énekkara. Karnagy: Beregszászy Károly. 2. A Miskolci Daláregylet és a MÁV Tisztviselők egyesített kara. Karnagy: Várady Aladár. 3. A Harmónia Dalegylet. Karnagy Nagy Ferenc. 4. Felsőmiskolci Dal- és Önképzőkör. A karnagy neve nem szerepel. 5. MÁV Vonatkísérők Köre. Karnagy: Kollár János. 6. Miskolci Villamossági RT Dalárdája. Karnagy: Nagy Ferenc. 7. Magánének számok. 8. Református Vegyeskar. Vezényel: Littkei György. 9. Diósgyőr-Vasgyári „Jószerencse” Dalkör. Vezényel: Nagy Ferenc. 10. Dalok, magánének számok. 11. Cecília Énekkar. Vezényel: Sassy Csabáné Szilágyi Erzsébet. 12. Diósgyőr-Vasgyári Tiszti Dalegylet. Vezényel: Szilágyi Levente.³⁸ Ez a hangverseny, műsorát tekintve Hollósy Kornél, Beregszászy Károly, Nagy Ferenc és Várady Aladár szerzeményeinek bemutatója volt.

Az 1930-as években nagyon élénk volt az érdeklődés a városban a kórusmuzsika iránt. Nem csoda, – hiszen nagyon sokan énekeltek. A hírlapokban ez olvasható: „Ha azt akarjuk, hogy mi példaként álljunk a vidék előtt, – akkor elsősorban magunknak kell itthon eleven, pezsgő dalos kultuszt teremteni és megkedveltetni a város lakosságával a dalt. Nem abban rejlik a magyar dalkultúra, hogy egy-egy ünnepség alkalmából el-énekeljünk egy obligát dalt. Hanem abban, hogy a dalosegyesületek egymással vetélkedve igyekezzenek egymást felülmúlni, hogy a kórusműveket népszerűsítik. Budapest után Miskolc dicsekedhetik azzal, hogy a legtöbb dalegyesülete van. Ennek ellenére egyes dalos egyesületek hangversenyéről alig beszélnek, a nap eseményeinek hűséges beszámolóit a napilapok.”³⁹

Manapság a Kórusok Országos Tanácsa helyesen és lelkesen mindenhová igyekszik eljuttatni a kórusmuzsikát. Nemzeti Múzeumba, Történeti Múzeumba, Galériába és minden olyan helyre, amely méltó teret adhat ennek a szép művészeti ágnek. Íme, nézzük, mit „ajánlanak” akkoriban az énekkari művészet népszerűsítésére: Cikkek szólnak arról, hogy a dalosegyesületek ne csak egy „grandiózus” mérkőzésnél vegyék fel egymással a versenyt, hanem igyekezzenek megnyerni a város közönségét is a magyar dalkultúra ápolásának. Hogyan? A nyári hónapokban a Népkertben rendezzenek „sétahangversenyeket” és a közönség valamilyen „humánus” célra egy pár fillér belépődíjat fizessen.⁴⁰

1931. aug-ban tartotta a Diósgyőr-Vasgyári Vasas Dalárda zászlóavató ünnepélyét. Ezen a dalos ünnepélyen szakszervezeti és polgári énekkarok egyaránt részt vettek. 8 dalosegyesület hangversenyében gyönyörködhettek a hallgatók. Részt vett a Diósgyőri Polgári Dalkör, a Vasgyári Tiszti Dalegylet, a „Jószerencse” Dal- és Önképzőkör, a Pest-erzsébeti Általános Munkás Dalkör, a Budapesti Általános Munkásdalárda, a Debreceni Vasas Dalárda, a Miskolci Általános Munkásdalárda, a Budapesti Vasas Dalkör. Az avató beszédet Várnai Zseni költő tartotta. A legfelemelőbb mozzanatot az összkar nyújtotta a Fel szocialisták sorakozzunk kezdetű munkásinduló éneklésével.⁴¹

38. Színházi Kurír. 1930. dec. 6.

39. Reggeli Hírlap 1930. jan. 5.

40. Reggeli Hírlap 1930. aug. 9.

41. Munkások Dal- és Zeneközlőnye 1931. aug.–szept.

1932. I. 5-én az Északmagyarországi XII. Daloskerület dalünnepélyén 14 énekkar vett részt. 1932. június 5-én 18 dalárda hangversenyezett Miskolcon.⁴² 1934. május 19–20–21. a Magyar Munkásdalegyletek Szövetsége Miskolcon tartotta országos dalosünnepélyét 35 kórus részvételével. A találkozót akkor így köszöntötték: „Feledjete el 2 napra mindent, ami hétköznapi, ünnepélyes lélekkel jöjjetek ki a proletárlakások, műhelyek, irodák, gyárak, munkahelyek légköréből, a dalosélet örökség birodalmába, szorítsátok meg egymás kezét és harsányan köszöntsetek egymást, ha Miskolcon dalostestvérekkel találkoztok. Egy család, a nagy dalos család és a munkásmozgalom gyermekei vagytok. Mindenki a maga helyén teljesítse kötelességét. Seregszemle, beszámoló legyen Miskolc, ahol minden lépésünkből, produkciónkból, a nagyot akarásnak, a fejlettségnek, a fegyelemnek a művészi és esztétikai fejlettségnek ma elért legmagasabb fokának kell visszatükröződnie.”

Május 19-én este fél nyolckor érkezett meg a pályaudvarra a dalosokat a fővárosból hozó különvonat. A munkásdalosok impozáns menetben vonultak be a városba. A pályaudvar előtti téren csatlakozott a menethez a Diósgyőr-Vasgyári Vasas Dalárda és a Miskolci Általános Munkásdalárda. A Zenepalota előtti téren üdvözlő beszédek között fölzengtek az összes kórusok, a Diósgyőr-Vasgyári Vasas és a Miskolci Általános Munkásdalárda ajkáról az üdvözlő munkáskórusok. Egy egész város zengett – egy egész város hallotta a munkáskultúra eme impozáns megnyilatkozását. A találkozó 2 hangversenyből egy „monstre” hangversenyből és egy búcsú hangversenyből állt. A monstre hangversenyt a Népkertben tartották, ahol lenyűgöző hatású volt Pogatschnigg–Farkas: Ének a munkáról c. nagyszabású kompozíciója, amelyet a Diósgyőr-Vasgyári Zenekar kíséretével dr. Ujj József orsz. karnagy vezényletével az összes kórusok előadtak.⁴³

Az énekari találkozó után a Munkások Dal- és Zeneközlőnye a következőket írta: „Négy esztendeje a nyomorúságnak, szenvedésnek, válságnak. Megváltozott körülöttünk a világ. Más lehetőségek, más problémák, más felfogás, soha el nem képzelt problémák foglalkoztatják az emberiséget. Kín, szenvedés, gond, gyötrelem az emberiség nagy részének a sorsa és mindezek ellenére a munkáskultúra ügye olthatatlan ég a proletár lelkében. Felemelő az a tudat, hogy ilyen lelkes, áldozatkész, emberanyagból áll a munkások tábora. Büszkeséggel tölthet el bennünket, mindnyájunkat az az erőfeszítés, melynek köszönhetjük, hogy Szeged, Debrecen, Győr után Miskolcot írjuk be most aranybetűkkel a munkás dalkultúra történetkönyvébe.”⁴⁴

1934. okt. 15-én 250 lengyel dalos részvételével hallhattak a miskolciak nagyszabású énekari hangversenyt. 1935. jún. 2-án a Miskolci Iparos Polgári Dalegyesület 10 éves fennállása és zászlóavató ünnepélye alkalmából díszhangverseny volt a színházban 16 kórus részvételével.⁴⁵ 1937. aug. 13-án az Országos Iparos Dalosversenyt tartották Miskolcon 36 dalárda részvételével: „ismét a polgármester tartott üdvözlő beszédet és fellobogózták a házakat.”⁴⁶

42. HOM HA 73 871.

43. Munkások Dal- és Zeneközlőnye 1934. jún.

44. Munkások Dal- és Zeneközlőnye 1934. jún.

45. Eredeti műsorfűzet.

46. HOM HA 73. 871. 1.

VIII. Miskolcon a zene mindenkié: Úgy tűnhetik, hogy a Kodály által hirdetett nagy célkitűzést, most visszavetítjük a két világháború közötti időre. Pedig korántsem erőszakoltan tesszük. Az eddigiek talán már eléggé meggyőzték az olvasót arról, hogy ebben a városban valóban szerették a zenét. Idézzük vissza: a zeneiskola fennállásától a második világháborúig több, mint 10 000-en tanultak a zeneiskolában. Köztük 1100 teljesen tandíjmentesen. Budapest után itt működött a legtöbb énekkar. Énekeltek a munkások, kistisztviselők, vasutasok, iparosok, kereskedők, muzsikáltak a kereskedők, városi tisztviselők, sőt egy időben a megye főispánja is Puky Endre. Miskolcon nem volt „rangon aluli” énekkarban énekelni a megyei főlevéltárosnak, vagy az adóhivatali főnöknek s nem tűnt különcknek a vízműigazgató sem, aki annyira szerette a zenét. De, – ha az eddigi tények, események még nem győzték volna meg az olvasót e jelszó valódiságáról, – hadd vegyünk szemügyre egy eddig nem tárgyalt zenei lehetőséget – a szervezett zenei keret e korban fontos formáját, a templomi zenét. Már pedig ebben a korban a templom, a templomi zene fontos helyet foglalt el az emberek életében, mert a „szagos misére” vasárnap fél tizenkettőkor ha másért nem, elmentek a társas érintkezés, találkozás kedvéért. Hogy ez mennyire így volt, íme idézzük példánkat a Miskolci Iparos Polgári Dalos-egylet jubileumi és zászlóavató ünnepélyét, amelyet a kóruséletről szóló részben már említettünk. Most annak illusztrálására idézzük még egyszer, hogy templomi összejövetel előzménye nélkül – semmi fontos társadalmi esemény nem ment végbe. Az 1935-ben kiadott műsorfüzet 13. oldalán olvashatjuk: Egyházi szertartások és felvonulás. 1935. jún. 2-án vasárnap 7 óra. Gyülekezés az Ipartestület udvarán. 8 óra. Indulás a Minorita templomba a MÁV Műhelyi Cserkészzenekar kíséréte mellett. 8 óra Róm. katolikus szertartás a Minorita atyák templomában. Közreműködik a Szent Cecília vegyeskar. 10 óra. Református szertartás a Kossuth utcai ref. templomban. Közreműködik a Ref. Vegyeskar. 11 óra. Izraelita szertartás a Palóczy utcai izr. templomban. Közreműködik a Harmónia Dalárda. 11 óra. Evangélikus szertartás a Luther téri ev. templomban. Közreműködik az Evangélikus Egyházi Kar. A meghívott dalárdák zászlóval és küldöttséggel vesznek részt a menetben.⁴⁷

Másik példaként megemlítjük az 1936-ban rendezett Miskolci Hetet, amelyre még visszatérünk más vonatkozásban. Idevágóan: „augusztus 9-én vasárnap a Mindszenti r. kat. templomban 17–18 óráig templomi hangverseny. Közreműködik: a Szombathelyi MÁV Haladás Dalárda, a Miskolci MÁV Műhelyi Dalárda és a MÁV Műhelyi Zenekar.”⁴⁸

De nemcsak ilyen „monstre” alkalmakkor, ország-világ mutogatására hallhatott a miskolci polgár a templomban magas színvonalú zenét. Nézzünk más alkalmat: 1924. okt. 3. – semmiben nem különbözött más vasárnapoktól – csak abban hogy a Mindszenti r. k. templomban rendezett hangversenyen közreműködött Basilides Mária a M. Kir. Operaház tagja, Zathurecky Ede a kor legnevesebb hegedűművésze, 1929-től a zeneművészeti Főiskola főigazgatója, Sassy Csabáné vezénylete alatt a Cecília kórus, és Hollósy Kornél a miskolci zeneiskola tanára.⁴⁹ 1937-ben a miskolci Minorita templom májusi ájtatosságain minden este más énekkar, és kamarazene együttes és kiváló szólista szerepelt.⁵⁰

47. Eredeti műsorfüzet.

48. Miskolci Hét 1936. aug. 2–9. Útmutató 10.

49. Eredeti műsor.

50. HOM HA 76 233. 1. 1–85.

Ezek a példák egyáltalán nem egyedülállóak. A miskolci templomokban és gyülekezetekben gyakran igen magas színvonalú zene szólt. A református vallású polgárok is hallhattak igényes zenét Bach orgonaműveket, Corelli, Locatelli szonátákat és szép kórusokat. A zeneiskola művésztanárainak erejéből, – mindenre telt. S ha hozzávesszük az akadémiai osztályokat végzett jeles növendékeket. – Éppen az lenne furcsa és nem rendjén való, ha nem ez a színvonal jellemezte volna a várost.⁵¹

Nézzünk meg egy evangélikus templombeli hangversenyműsort Beethoven: Ima, Schubert: A Mindenható énekli Hermanné, Hnilicska Mária, Bach: Preludium. Orgonán: Hollósy Kornél. Brahms: Kettős verseny: Hegedű: Rákos, cselló: Pazár István. MÁV Tisztviselők Dalköre vezényel: Beregszászy Károly. Orgonán kísér Pazár István.⁵²

Az izraelita templom szertartásait az előírások kötötték, de a Deborah Leányegylet irodalmi délutánjain az Erzsébet iskolában Ady versek hangzottak el, Ady Dalok és igényes zeneművek.⁵³

Miután a templomi zene kereteiből és alkalmából adtunk egy kis ízelítőt – ami a templomba járók nagy tömege miatt az általános zenei kultúra számára nem elhanyagolható szempont –, lássuk, más profán alkalmakkor, bármikor milyen zenét kaphattott. A Miskolci Általános Munkásdalárdával már megismerkedtünk, talán arra is emlékszik még az olvasó, hogy közreműködtek az Aida előadásánál és éppencsak a „bajuszuk nem volt korszerű”. Idézzük most egy „Dalestjüket”. Közreműködött: Kondráth Ilona a Miskolci Nemzeti Színház ünnepelt tagja és Rákos Arnold hegedűművész – aki Paganini hegedűversenyét adta elő. Íme: „éhe a szépnek, éhe a jónak hajt titeket” – gyakorlatban. Idéztük már ennek a Munkás Dalos egyesületnek a rendőrség által való üldöztetését sőt betiltását. Éppen a Maróti Gyula gyűjtésében a Népművelési Intézet Archivumában őrzött röplap tanúsítja mennyi megaláztatásnak és megfigyelésnek voltak kitéve a szakszervezetek és munkás egyesületek. A kulturális összejövetelek jó keretet jelentettek az összejövetelekre, a célzásokból, félszavakból, versekből zenéből kellett megérteni a veszélyt, a szolidaritás szükségességét, az összetartozás fontosságának tudatát. 1925-ben a szakszervezeti bizalmiak irodalmi délutánt tartottak a Koronán. A műsor sok szempontból érdemes különleges figyelmet. Szerepelt benne Gergely Sándor a magyar kommunista próza-irodalom első jelentős képviselőinek egyike, későbbi Kossuth díjas – aki ez idő tájt éppen Miskolcon újságíróskodott. Nevére a Béke c. regénye, amely 1924-ben Miskolcon keletkezett – hívta fel a figyelmet. De ugyanebben a műsorban szerepelt Venetiáner Vándor Sándor a munkáskórus-mozgalom későbbi nagy alakja is, aki, mint ismert, miskolci születésű. Ez a szereplése azért is érdekes, mert fényt derít arra, hogy olaszországi útja legfeljebb ez év vége felé kezdődhetett meg, mert e szakszervezeti szereplés után májusban ismét találkozunk a nevével, – vezényelte az akkor még fennálló Filharmóniai Társaságot – mint ezt már említettük.

Ezen a szakszervezeti bizalmi irodalmi délutánon tehát mit hallhattak az egybegyűltek? Farkas Lajos bevezető előadását melyben azt ajánlotta, hogy a munkásoknak operettek helyett „becsületes művészetet” és irodalmat adjanak. Kodály: Székely keserves c. művét előadta Venetiáner Sándor. Ez időben oly gyakran felhangzó és mindenki által

51. A Miskolci Kálvin Szövetség Záróünnepélye 1927. május 8.

52. Magyar Jövő 1920. okt. 8.

53. Reggeli Hírlap (továbbiakban R. H.) 1923. szept. 23.

értett verset Ady: Felszállott a páva c. forradalmi versét szavalta: Reisinger Elvira. Gergely Sándor: Tendenciózus irodalom címen tartott előadást. Nem lehet kétségünk milyen lehet a „tendenciózus” irodalom munkásmozgalmi szempontból. Venetiáner Sándor Ballada c. saját kompozícióját zongorázta. József Attila verset adott elő Csáky Paula. Schumann: 2 gránátos dalát énekelte Pléh Sándor zongorán kísérte: Nagy Ferenc. Bartók: Magyar népdalok c. művét előadta Venetiáner Sándor.⁵⁴ Ezek után nézzünk meg társadalmi eseményeket, alkalmakat és keressük ott is a zenét.

La Fontaine Irodalmi Társaság: Ez az irodalmi társaság a nemzetközi együttműködés előmozdítására alakult és 1920–51-ig működött Budapesten. Alapítói: Vikár Béla, Giessvein Sándor és Bohr Imre. Jelentős mértékben járult hozzá a külföldi irodalom magyarországi megismertetéséhez és a népek közötti kulturális kapcsolat erősítéséhez. Miskolci működésével kapcsolatban is előkerült néhány töredékes adat, amely nemcsak irodalmi, hanem zenei működésének is szép emléke. 1925. III. 1. Vikár Béla a MTA tagja tartott előadást és Halmos János egyetemi tanár. Az előadások címe sajnos nem maradt meg, csak a zenei műsoré: Beethoven: Esz-dúr trióval közreműködött: Rákos Arnold, Győry Nagy István és Helényi Gyula. 1926. jún. 6-án német matinét tartottak, amelyet dr. Putnoky Béla jogakadémiai tanár vezetett be, Oswald Károlyné Goethe Faustjáról tartott előadást, Schach Béla., a La Fontaine Társaság társelnöke német nyelven mondott köszöntőt. A Rákos–Gobbi–Győry–Nagy–Helényi kvartett Schubert: d-moll vonós-négyesét adta elő. 1928. dec. 16. Tolsztoj születésének 100. évfordulója alkalmából „A zene Tolsztoj életében” címen dr. Putnoky Béla értekezett és Beethoven: Kreutzer szonátáját a Rákos–R. Palkó Kornélia pár játszotta.⁵⁵

Keressük tovább a zene megszólalását ismét más közegben. 1927-ben ünnepelte a világ Beethoven halálának 100. évfordulóját. Miskolc város zenei intézménye, kulturális élete méltóképpen tisztelgett emléke előtt. Az ünneplésből kivették a részüket még a nők is – külön. Az asszonyok akkori társadalmi szerve a MANSZ, a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége kulturális szakosztálya külön is megünnepelte a jeles évfordulót. „Beethoven és a nők” címen tartott előadást a jogakadémia egyik jeles professzorának felesége dr. Brucknerné. Megszólalt az F-dúr von 4. Rákos–Puky–Pazár István és Pazár Béla tolmácsolásában. Dalaiból Hermanné, Hnilicska Mária énekel – Becht József kísérete mellett és a G-dúr zongora triót: Rákos–Pazár Béla és Becht József adta elő.⁵⁶

A különféle egyesületekben színvonalas zeneművek csendültek fel. A Miskolci Magántisztviselők Szövetsége 1932. februárjában már II. vonószekari estjét tartotta. Az elsőt nem találtam meg. Műsor: Händel–Martuzzi: Szvit, Bach: E-dúr hegedűverseny előadja Garai Aladár, Mozart: Simphonia concertante: Hegedűn Gránát József, mélyhegedűn Győry Nagy István. Zongorán kísérte Venetiáner Sándor. A zenekar tagjai között ismert nevek: Kossin Ida, Garai Aladár, dr. Gábor János, Schvarcz Anna, Kertész Lili, Weinberger Erzsébet, Reinitz Panni, dr. Lengyel József, Kálmán Tibor, Blum Árpád, vezényelt: Gránát József. Belépődíj nem volt, műsor ára 60 fillér.⁵⁷

54. R. H. 1920. ápr. 3.

55. R. H. 1925. jan. 13.

56. HOM HA 76. 233. 1. 1–85.

57. HOM HA 76. 233. 1. 1–85.

A Nyomdász Szakszervezet nagy hagyományokkal rendelkező szakegylete volt a városnak. Már 1919-ben olvashatunk róluk: hogy a háború alatt a folytonos költözködés közben tönkrement könyvtárak javára ünnepélyt rendeznek. Múson az ismert munkáskórus: Titán vagy nép, énekli a MÁV Dalárda, vezényel Beregszászy Károly. Ady versek, előadja Jánosfy Kálmán, a Miskolci Napló munkatársa, zongorán közreműködött Becht József. (A művek nevét nem közölték.) Konferált Fülöp József, — aki a Felszabadulás után a város politikai életében tevékeny szerepet játszott.⁵⁸ Az egyesület szellemére jellemző, hogy 1933-ban „kedélyes” estet tartottak a következő műsorral: 1. Dalárda Munkásinduló. 2. Várnai Zseni: Munkás az én apám. Francz Ilonka szavalt. 3. Névely József gordonka szólója. 4. Dalárda: Népdalok. 5. Nagy Mihály: Ady verseket szavalt. 5. Haydn: Gordonkaversenyét előadta: Névely József. 7. Dalárda: Munkásinduló. „Kedélyesnek” nem — de igényesnek mindenképpen minősíthetjük.⁵⁹

1934-ben ünnepelte a város 25 éves évfordulóját annak a közjogi eseménynek, hogy rendezett tanácsú városból törvényhatósági joggal felruházott várossá alakult. Ez alkalomból rendeztek egy nagyszabású Miskolci Hetet, amelyen azt kívánták bemutatni, mit eredményezett az önállóság, „a maguk lábán járni tudás”, mit eredményezett a város polgárainak öntudatos, önakaratóból származó és lankadatlan munkája. Sok és érdekes esemény várta a látogatót. Az ilyen alkalmakkor szokásos kongresszusok, kiállítások, — ez alkalommal leplezték le Lévay József ma is meglévő szobrát, az egyik számunkra érdekes esemény volt a Daláregylet már említett 75 éves jubileumi díszközgyűlése és hangversenye, a Teremtés oratórium ismételt előadása, — de erről külön szólunk majd néhány sorban. Az egész város zengett a Levente Zenekar és a 13. honvédgyalozred muzsikájától, az Avason, az Erzsébet (mai Szabadság) téren. Aug. 14-én Gyóni Géza emlék-ünnepélyt is tartottak, amelynek irodalmi részét mellőzzük, — a zeneiből kiemeljük: a Csajkovszkij: D-dúr kvartett előadását. Melles Béla hangversenymester és Hódossy István a M. Kir. Operaház tagja, Kolozs Richárd és Sassy Iringó tolmácsolásában. Utolsó száma volt ennek a műsornak. Gyászinduló Beethoven: Eroica c. Szimfóniából. Előadja a Görgey Artur 13. honvédgyalozred zenekara. Vezényel Boldis Dezső dr. Győr–Mosony és Pozsony vármegyék kir. tanfelügyelője.⁶⁰

1936-ban ismét Miskolci Hét várta a látogatókat, az 1934 évinél még gazdagabb programmal. A város polgármestere ekkor már a Daláregyletből ismert — most már nem Hornyák —, hanem Halmay Béla. 48 oldalas útmutató tartalmazta a látni-hallanivalókat. Szükség is volt erre az útmutatóra, mert csak a kiállításokból 7 várta a látogatókat. Ez alkalommal tartották a Magyar Városok Országos Szövetségének r. k. közgyűlését a Városháza dísztermében, amelyen részt vett valamennyi magyar város polgármestere, főispánja, felsőházi tagja. A sok országos tanácskozás között ki kell emelnünk a Miskolci Íróhét konferenciáját nem kisebb nevekkel, mint Illyés, Móricz, Várnai Zseni, Veres Péter, Tersánszky Józsi Jenő, Sárközi György és mások.

Bármennyire érdekesekek voltak az egyéb események ezúttal is főleg a zenét keressük, amely az aug. 2–9-ig tartó héten szép szerepet kapott. Aug. 6-án Miskolci előadóművészek és a miskolci helyőrség egyesített zenekarának hangversenye Dohnányi: Gor-

58. R. H. 1932. febr. 17.

59. Színpad és kultúra 1919. III. 8 – III. 15.

60. Eredeti műsor.

donkaverseny, Rajter: Divertimento, Hollósy: Diadalünnep nyitány, Pongrácz: Magyar rapszódia, aug. 7-én hangverseny az elmúlt 100 esztendő borsodi és miskolci zeneszerzőinek műveiből, kiemelten a műsorból: Venetiánér Sándor–József Attila: Hol a földes dűlőút, énekelte a Diósgyőr-Vasgyári Vasas Dalárda. Vezényelt: Gránát J. Lányi Ernő, Szent-Gály Gyula, Hollósy művek. Ismét a Teremtés oratórium is. Hangverseny az Avas-tetőn, és a neves mezőkövesdi Matyó Dalárda hangversenye a színházban.⁶¹

A két világháború közötti Miskolc zenei életének kétségkívül egyik legnagyobb zenei megnyilvánulása volt a Teremtés oratórium többszöri előadása. Ez a Haydn mű reprezentálta szinte a miskolci ének és nagyzenekari megnyilvánulásokat. Első – nem teljes előadása, mint még emlékszik az olvasó az első világháború kellős közepén 1916-ban volt, 1929-ben adta elő először a Cecília énekkar, s attól kezdve szinte a „magas művészet” szimbólumává vált. Egy oratórium megtanulása óriási igénybevételt jelent amatőrökből álló énekkar számára, egyáltalán nem csoda tehát, hogy e nagyszabású mű boldog ismeretében ahol –, és amikor módjuk volt, ismét – és ismét előadták. Egyes még élő tagok emlékezéseiből – nem egészen bizonyíthatóan másutt – pl. Ózdon is előadták. A többszöri előadásban kétségkívül ez alkalommal is szerepet játszhatott, hogy nagy ének- és zenekari anyaga Miskolcon megtalálható volt. Nemkülönben az is, hogy Sassy Csabáné, Szilágyi Erzsébet a Cecília kórus nagyszerű karnagya zenetanulmányainak nagy részét a miskolci zeneiskolában végezte, és részt vett minden olyan zenei eseményben gyönyörű hangja révén, ami Lányi és Szent-Gály alatt Miskolcon elhangzott. Annak ellenére, vagy amellet, hogy ezt az oratóriumot mindig a Cecília kórus szolgáltatta meg – természetesen egyéb kórusok segítségével – nem elsőrenden az játszott szerepet a mű előadásában, hogy megszólaltatója egyházi kórus volt. Mert mit jelent a Teremtés oratórium Haydn számára? Bármennyire meglepő – elsősorban idillt, sőt mesét. Elvont, dogmatikus „teológiai jellegű” jelképeségnek nyoma sincs benne. Különös módon a mester 2 oratóriuma közül ez a mű sokkal inkább közvetlenül a természet költeménye, – mint az Évszakok. A Teremtés a teremtményeket énekli meg inkább, nem a teremtőt, vagy a megalkotás csodafolyamatát. A korabeli közönség a különböző hangfestő effektusokat üdvözölte benne a legnagyobb örömmel. A vizek, az állatok megjelenését gyermekes, játékos kedvvel megérezkítő apró képeket. Az élő környezet, az embert körülvevő ezernyi egyszerű szépség szólal meg oly friss elragadtatással, amely a Haydn zene legboldogabb képei közé tartozik. S aztán kiderül, hogy mindez valóban csak környezet és háttér az ember számára, a félreismerhetetlen profilú 1800-as évekbeli „osztrák” ember megjelenítéséhez. „A bátor szív és értelem, a szépség és az őserő Ím minden testet öltve áll az ember, a férfi a természet felett.”

Az oratórium – mint ismert – vallásos, vagy legalábbis magasztos tárgyú elbeszélő felépítésű zeneművet jelent. Az elbeszélő keret néha csak külsőség, és nagyon sokszor csak külső okok miatt nem játszották színpadon. A jelleg, szerkezet nem egyszer annyira egy az operával, hogy nem különbözteti meg tőle más, mint egy elbeszélő énekes funkciója, aki a párbeszéd, jelenetek között elmondja azt, amit színpad hiányában nem láthatunk. A Cecília kórus koncertszerűen és „kosztümösen” egyaránt előadta. Első előadása 1929. dec. 3-án volt, amikor a gazdasági válság nehéz felhője ült a város felett is – és Móricz azt írta: „Kedvetlen, morcos a város.” Második alkalommal 1930. január 12-én.

61. A miskolci hét műsora 1934. aug. 5–12.

Mindkét előadás műsorának címlapját bemutatjuk. Harmadik alkalommal 1932. május 7-én, Haydn születése 200. évfordulója alkalmából – ekkor már kosztyümosen a Minorita templom előtti akkor még szabad téren. Negyedik esetben az 1934. Miskolci Hét alkalmából. Közben – közben a szólisták is és az énekkari tagok is változtak – a lelkesedés azonban lankadatlan maradt. Az 1934-es felújítás alkalmából olvashatjuk: Pénteken aug. 10-én este 8 órakor a Szent Ferenc téren a Cecília kórus Haydn: Teremtés c. oratóriumának szabadtéri előadása. Hatalmas zenekari kísérettel. A Miskolci Hét egyik legszebb és legnagyobb művészi eseménye. Százhatvan szereplővel. Színhely: a Szent Ferenc tér, a Minorita templom előtt. Haydn hatalmas oratóriuma 3 részből áll, és a Teremtés misztériumát dolgozza fel a Paradicsomig, ahol Ádám és Éva nagy boldogságban talál egymásra. (Íme, még a híradás csaknem úgy szól róla, mint egy meséről). A monumentális zenei opusz teljes tökéletességgel fog feltárulni az előadásban. A remek világítási effektusok, maguk is gyönyörű látványosságot nyújtanak majd. A barokk stílusú templom az előadás számára grandiózus dekoráció. Az előadás szólista szereplői: Gábel: Resovszky Emilné, Éva: Liska Sándorné) mindkettő szoprán szerep. (Uriel: Várjon Géza dr. tenor szerep) Ráfael: Bosánszky Lajos, Ádám: Dévald János (mindkettő basszus szerep) a többi szereplők az énekkar tagjai. A teljes szólistagárda miskolci énekesekből állítódott ki. Várjon Géza megyei levéltáros, Dévald János rk. kántor, Bosánszky Lajos városi hivatalnok.⁶² A női szereplők is mind miskolci amatőrök, ám tanult énekesek voltak.

Ötödször az 1936 évi Miskolci Hét alkalmából hangzott fel a mű. Aug. 2-án este 8 órakor a Minorita templom előtt szabadtéri előadásban a Cecília Vegyeskar és az egyesített miskolci katonazenekarok Zoltán Irén operaénekesnő közreműködésével előadják Haydn: Teremtés című oratóriumát kosztyümosen. A 120 tagú kórust Sassy Csabáné, az egyesített zenekarokat pedig Pongrácz Géza vegyesdandár karnagy vezényli.⁶³ Ezt ma úgy mondanók: Karigazgató Sassy Csabáné, vezényel: Pongrácz Géza. A 2. világháború közötti Miskolc zenei életéről alkotott képünk nem lenne teljes, ha kisugárzó szerepét – ha röviden is nem érintenénk. A mai Borsod-Abaúj-Zemplén megye közigazgatásilag fiatal képződmény, csak 1952-ben egyesült a 3 megye. A megye neve és határai is gyakran változtak. Volt idő, mikor Borsod-Gömör-Kishont egyelőre egyesített vármegye nevet viselte. Abaúj megye pedig Abaúj–Torna területet ölelte fel. Bizonyítható adatok alapján a miskolci zenei élet jeles képviselői és a zeneiskola művésztanárai szerepeltek a környező megyékben. Olvashatunk méltatásokat arról, hogy Putnokon, Sajószentpéteren, Sárospatakon, Sátoraljaújhelyen, Szikszón, Edelényben, Mezőcsáton, Mezőkövesden szerepeltek. A található műsorok a zeneiskola és a város nevéhez méltóak voltak.

De nemcsak „exportált” a város zenekultúrát, hanem be is fogadott és a vidéknek is módot adott arra, hogy tudását bemutathassa. Ezúttal nemcsak az énekkarok találkozója utalunk, amely, mint láttuk a városban egyáltalán nem volt ritka esemény, hanem az 1936-os Miskolci Héten már említett mezőkövesdi Matyódalárda és népszokások bemutatójára 1936. aug. 9-én.⁶⁴ Ennek az alkalomnak nem az ad érdekességet, hogy ez idő tájt divat volt a gyöngyösbokréta, hanem az, hogy a Mezőkövesdi Énekkar történetében hitelesen megörökítődött ez a nap. Annak a történetéből adjuk szó szerint közre:

62. Miskolci hét 1936. aug. 2–9.

63. Eredeti műsor.

64. Miskolci hét 1936. aug. 2–9.

„Ebben az időben, amikor, ha fizikailag nem is, szellemileg pihenőben volt a dalárdánk – érkezett ráánk, de talán egész Mezőkövesdre egy kedves nap aug. 9. Karnagy urunkat ünnepelték Miskolcon, mint a Lévay „Zeneegyesület” legöregebb tagját, úgy mint kiváló zeneszerzőt 40 éves jubileuma alkalmából. Ezen ünnepélyre mi dalosok, akik legközelebb állunk Gaál Istvánhoz – lelkes örömmel kapcsolódtunk be testületileg. Az ünnepély a Miskolci Hét keretében történt, melynek utolsó napja kifejezetten Matyó nap volt. Matyó lányok, legények és menyecskék színes csoportja is bejött, hogy ez alkalommal bemutassuk a szép, eredeti matyó népviseletet és szokásokat. De főleg azért, hogy a matyó nép által rajongásig szeretett kedves öreg kántorának ünneplésében is részt vegyen. Mi dalosok gyalogsíngben és gatyában ültünk vonatra. Leírják, hogy részt vettek a lóversenyen. „A lóverseny egyes futamai között kis matyó csoportunk színesen a tribün előtt elvonulva matyótáncokat mutatott be a „kutyaduda” zenéje mellett. A lóverseny maga is rendkívül lebilincselte dalosaink figyelmét – lótartó gazdák lévén. Igen szeretik a jó lovat. . . . A versenyről szép rendben vonultunk a Színházba próbára. Elég hosszú séta volt, a súlyos lábfájás miatt betegállományban lévő Kiss János dalostestvérünk nem is jöhetett mindig velünk. A próba után a szállásunkra mentünk vacsorázni, ezután mentünk a Színházba és elkezdődött az ünnepély. A polgármester-helyettes köszöntötte a nagy színházat betöltő közönséget, örömeinek adott kifejezést, hogy ez a nap egybeesik Gaál István 40 éves zeneszerzői jubileumával. Üdvözi az ünnepelt zeneszerzőt, egyben bemutatja őt a közönségnek. Vácolta, hogy ilyen kiváló kultúrmunkás, mint Gaál István igen ritka. . . . Az ünnepi beszéd alkalmával 2 dalos nesztelenül eltűnt a színpalak mögött karjukon gyönyörű trófeákat tartottak. Az ünnepelt Gaál Istvánnak átnyújtandó ezen ajándékjelvény egy szép ezüst koszorú, ezüst serleg és egy szép mívű karnagyfi pálcá volt. Ezzel jelképezve, hogy az öreg zeneszerző, aki egyben karnagy is még soká vezényelje a Matyó dalárdát. A kitüntetések az ünnepelt könnyekig meghatottan vette át. A napról szóló történet kedvesen, színesen írja le az egész estét: „a közönség a műsor végeztével lelkes ovációval ünnepelt bennünket – ezzel befejeződött a Gaál ünnep a színházban.”⁶⁵

Végigkísértük a miskolci zenei életet. Tanúi lehettünk küzdelmének és sikereinek. Nyomon követhettük az erőfeszítéseket amelyeket a zene és ének fejlődéséért sok-sok miskolci polgár kifejtett. Az, hogy a városban ilyen zeneélet fejlődhetett ki a zeneiskolának és tanárainak is köszönhető, akik külföldi sikerek mellett is megmaradtak miskolci polgároknak. De ehhez az állandóan jelen lévő zenei élethez mindezekon kívül még sok tényező segítése is szükséges volt. Talán sikerült bemutatni, hogy ez a város igaz kereskedő és iparváros volt – de otthont kapott benne a muzsika is.

65. A Mezőkövesd r. k. énekkar története. Emlékirat 1936. Dr. Saád Andorné tulajdona.